

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
VĒSTURES UN FILOZOFIJAS FAKULTĀTE
VĒSTURES UN ARHEOLOĢIJAS NODAĻA

Vēstures bakalaura studiju programmas

3.kursa studente

Renāte Vēkšēja

Stud. apl.Nr. rv19033

**JAUNATNES NEVARDARBĪGĀ PRETOŠANĀS LATVIJĀ 1945.GADĀ: VIĻAKAS
UN BALVU SKOLU JAUNIEŠU PRETOŠANĀS ORGANIZĀCIJU DARBĪBA**

BAKALAURA DARBS

Darba zinātniskais vadītājs

Dr.hist. docents

Jānis Ķeruss

RĪGA 2023

SATURS

ANOTĀCIJA	4
ANNOTATION	5
APZĪMĒJUMU SARAKSTS.....	6
IEVADS.....	7
IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS APSKATS	9
1. JAUNATNES PRETOŠANĀS KUSTĪBA LPSR 1945.GADĀ	15
1.1. Periodizācija.....	15
1.2. Jaunatnes pretošanās cēloņi.....	19
1.3. Jaunatnes pretošanās metodes	21
1.4. Jaunatnes pretošanās padomju varas skatījumā.....	24
2. JAUNATNES PRETOŠANĀS ORGANIZĀCIJAS Z- LATGALĒ	27
2.1. Organizāciju izveides fons	27
2.2. LNJA Viļakas nodaļa.....	29
2.3. LNJA Balvu grupa.....	32
2.4. Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācija	36
3. JAUNATNES PRETOŠANĀS SAGRĀVE.....	39
3.1. Aresti	39
3.2. Tiesa	40
3.3. Izsūtījums	42
SECINĀJUMI	44
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	46
PIELIKUMI	51
Pielikums Nr. 1.....	52
Pielikums Nr. 2.....	53
Pielikums Nr.3.....	54
Pielikums Nr. 4.....	55

Pielikums Nr.5.....	57
Pielikums Nr.6.....	58
Pielikums Nr.7.....	60
Pielikums Nr.8.....	61
Pielikums Nr.9.....	62

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt jaunatnes pretošanās kustību - Viļakas un Balvu skolu jauniešu pretošanās organizāciju ("LNJA Viļakas nodaļas", "Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas", LNJA Balvu grupas) darbību 1945.gadā.

Pētījuma gaitā noskaidrots, ka jaunatnes pretošanās kustībā iekļāvās jaunieši, kas nevardarbīgā veidā pretojās padomju okupācijas režīmam, piemēram, izplatīja pretpadomju skrejlapas un formēja pagrīdes organizācijas, kas atbalstīja nacionālos partizānus ar ieroču, munīcijas, pārtikas un medikamentu sagādi. Jaunatnes pretošanās sagrāves iemesls bija jauniešu pieredzes, konspirācijas iemaņu trūkums un LPSR drošības iestāžu darbība, kas rezultējās ar pagrīdes organizāciju likvidāciju un dalībnieku arestiem.

Atslēgas vārdi: Nacionālā pretošanās kustība, Padomju Latvija, pretpadomju organizācijas, partizāni, Ziemeļlatgale.

ANNOTATION

The aim of the Bachelor's thesis is to explore the youth resistance movement – the youth resistance organizations of Viļaka and Balvi schools (“LNJA Viļakas branch”, “The Young Partisan’s Organization of Free Latvia”, LNJA Balvi group) in 1945.

During this research it was concluded that the youth resistance movement included young people who resisted the Soviet occupation regime in a non-violent way, for example, distributed anti-Soviet leaflets and formed underground organizations that supported the national partisans by procuring weapons, ammunition, food, and medicine. The reason for the failure of the youth resistance was the lack of experience and conspiracy skills of young people and the activity of the security institutions of the LSSR, which resulted in the liquidation of underground organizations and the arrests of their members.

Key words: National resistance movement, Soviet Latvia, anti-soviet organizations, partisans, North Latgale.

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

Saīsinājumi:

LPSR- Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika

VDK- Valsts drošības komiteja

LNJA- Latvijas Nacionālā Jaunatnes apvienība

LNA – Latvijas Nacionālā apvienība

KPFSR- Krievijas Padomju Federatīvā Sociālistiskā Republika

KK- kriminālkodekss

PSRS- Padomju Sociālistisko Republiku Savienība

NKVD – Iekšlietu Tautas komisariāts

VĻKJS- Vissavienības Ļeņina komunistiskā jaunatnes savienība

LK(b)P CK- Latvijas Komunistiskās boļševiku partijas Centrālā komiteja

VK(b)P – Vissavienības Komunistiskā (boļševiku) partija

LKP CK – Latvijas Komunistiskās partijas Centrālā komiteja

LVU- Latvijas Valsts universitāte

LU - Latvijas Universitāte

ZLNV- Ziemeļlatgales “Neatkarības vienība”

P.S.- “Post Scriptum”- pierakstījums pabeigtas un parakstītas vēstules beigās

Jēdzienu skaidrojumi:

Istrebiķeļi– PSRS drošības iestādēm pakļauto paramilitāro palīgvienību kaujinieki, kuru uzdevumi bija: 1) režīma represīvo funkciju nodrošināšana; 2) objektu apsardze; 3)bruņotās pretestības apkarošana.

Aizsargi – paramilitāra organizācija Latvijā (1918-1940), kuras uzdevums bija palīdzēt valsts iestādēm uzturēt mieru, drošību un kārtību.

Saīsinājumi bibliogrāfiskajos sarakstos:

l.- lieta

f.- fonds

Ibidem- atsauce uz to pašu darbu seko viena otrai.

IEVADS

Pēc Otrā pasaules kara beigām Latvijā izvērsās nacionālo partizānu karš, plaša organizēta bruņotās pretestības kustība, kurai līdztekus pastāvēja nevardarbīga pretošanās uzspiestajam režīmam. Tā bija Latvijas skolu jaunatnes pretošanās kustība, kurā iesaistītās personas bija jaunieši¹, skolēni un studenti, kas dažādos veidos pauda savu nacionālo nostāju un noraidīto attieksmi pret padomju režīmu, piemēram, veidoja pretošanās organizācijas, izplatīja pretpadomju skrejlapas un uzsaukumus.

Visplašākās nevardarbīgās pretošanās organizācijas izveidojās Latvijas nacionālo partizānu ietekmē, tai skaitā Latgalē, bijušajā Abrenes apriņķī², kur patriotiski noskaņotie jaunieši pēc Ziemeļlatgales nacionālo partizānu vadības aicinājuma apvienojās, izveidojot Latvijas Nacionālo jaunatnes apvienību (turpmāk - LNJA) un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizāciju, kuru augstākais programmatiskais mērķis bija valsts komunisma totalitārās okupācijas sistēmas gāšana un neatkarīgas – demokrātiskas Latvijas atjaunošana.³

Bakalaura darbā ir izvēlēts pētīt LNJA un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizāciju, jo Latvijas vēstures zinātnē joprojām trūkst padziļinātu un konkrētu pētījumu par tādiem nacionālās pretošanās kustības faktiem, jautājumiem un aspektiem kā skolu jaunatnes pretošanās un atsevišķas pagrīdes organizācijas. Būtībā šo vēstures aspektu nopietna izpēte ir tikai iesākta.

Latvijas historiogrāfijā trūkst tādu pētījumu, kas parādītu jaunatnes pretošanās specifiku konkrētos reģionos un kas dotu iespēju salīdzināt jaunatnes pretošanās raksturu dažādos laika periodos, piemēram, pēckara periodā, 50.-60. gados, padomju stagnācijas periodā u.t.t. Ir izdoti atsevišķi raksti, īsi ieskatīti un apcerējumi, kas vispārīgi skata jaunatnes pretošanās kustību un aptver plašu hronoloģisko ietvaru. Kā piemēru var minēt J.Kramiņa publikāciju "Jaunatnes pretestības kustības kustība okupācijas varai Latvijā 1944.-1962.g."⁴, kas apskata jauniešu pretestības grupas un to darbības virzienus, J. Rimšana pētījumu "Jaunatnes pretošanās izpausmes komunistiskajam režīmam Latvijas PSR(1965-1985)", kurā sniegts apkopojošs

¹ **Jaunietis**- persona vecumā no 13-25 gadiem (pēc Saeimas pieņemtā Jaunatnes likuma)

² **Abrenes apriņķis**- Latvijas PSR administratīvi teritoriāla vienība(1944-1945)

³ STRODS, H. *Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība(1944. gads - 50.gadu vidus)*. Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 3.sēj.: Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā. R., 2000, 593.lpp.

⁴ KRAMIŅŠ, G. *Jauniešu pretestības kustība okupācijas varai Latvijā 1944.-1962.gads*. Latviešu karavīrs vēsturiskā skatījumā. Rīga: Latvijas virsnieku apvienība, 2009, 82.-102.lpp.

pārskats par jaunatnes pretošanās raksturu, cēloņiem, metodēm un izpausmes formām 1965.-1985. g.⁵

Līdz šim nav publicēts pētījums, kas padziļināti apskatītu jaunatnes pretošanās kustību pēckara periodā (1945-1947), kad jaunatnes pretošanās bija cieši saistīta ar bruņoto pretošanās kustību – Latvijas nacionālo partizānu cīņām.

Attiecīgais darba temats izvēlēts, lai gūtu priekšstatu par jaunatnes pretošanās kustību, tās cēloņiem, mērķiem un izpausmēm pēckara periodā.

Bakalaura darba **mērķis** ir izpētīt Viļakas un Balvu skolu jauniešu pretošanās organizāciju darbību 1945.gadā

Lai sasniegtu darba mērķi, izvirzīti sekojoši **uzdevumi**:

1. Raksturot jaunatnes pretošanās būtību un izpausmes formas;
2. Izpētīt Viļakas un Balvu jauniešu pretošanās organizāciju (LNJA Viļakas nodaļa, Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas, LNJA Balvu grupas) darbību to pastāvēšanas laikā;
3. Aplūkot organizāciju izjukšanas procesu un cēloņus;
4. Izvērtēt jaunatnes pretošanās kustību, tās rezultātus un nozīmi Latvijas vēstures kontekstā;

Pētījuma hronoloģiskās robežas ietver laiku no 1945. gada pavasara, kad izveidojas LNJA un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācija, līdz tā paša gada rudenim, kad grupas tika likvidētas.

Darba struktūra: bakalaura darbs sastāv no ievada, literatūras un avotu apskata, 3 nodaļām un 11 apakšnodaļām, secinājumiem, avotu un literatūras saraksta un pielikumiem.

Pirmā darba nodaļa veltīta vispārīgai jaunatnes pretošanās kustības analīzei, aplūkojot jaunatnes pretošanās cēloņus, mērķus un izpausmes formas. Otrajā nodaļā ir apskatīta jaunatnes pretošanās kustība Ziemeļlatgalē, Latvijas Nacionālās Jaunatnes apvienības un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas darbība to pastāvēšanas laikā. Trešā nodaļa veltīta jaunatnes pretošanās organizāciju sagrāves un tās cēloņu aplūkošanai.

Pielikumu daļā ir pievienoti uzskates materiāli: LNJA dalībnieku fotogrāfijas un avotu teksti: vēstules, J.Endzelīna sarakste ar represētajiem filologiem, LNJA un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas dalībnieku saraksti u.c.

⁵ RIMŠĀNS, J. *Jaunatnes pretošanās izpausmes komunistiskajam režīmam Latvijas PSR(1965.-1985.g.)*. Latvijas vēsturnieku komisijas raksti, 20.sēj.: Latvija un Austrumeiropa 20. gadsimta 60.-80. gados. 2006, 116.-132.lpp.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS APSKATS

Bakalaura darba “Jaunatnes nevardarbīgā pretošanās Latvijā 1945. gadā: Viļakas un Balvu skolu jauniešu pretošanās organizāciju darbība” izstrādē tika izmantoti publicētie un nepublicētie avoti – Latvijas Valsts arhīva (turpmāk: LVA) dokumenti, preses izdevumi, Latvijas Okupācijas muzeja un Balvu Valsts ģimnāzijas muzeja materiāli – zinātniskā un uzziņu literatūra.

Nepublicētie avoti

Latvijas Valsts arhīva dokumenti

1986. fonds (LPSR VDK par sevišķi bīstamiem pretvalstiskiem noziegumiem apsūdzēto krimināllietas):

Pētījumā visplašāk izmantotais avots ir LPSR VDK krimināllietas⁶, kas sniedz plašu un bagātīgu informāciju par jaunatnes pretošanās organizāciju darbību. Tās ir okupācijas režīma represēto “Latvijas Nacionālās Jaunatnes apvienības” un “Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas” dalībnieku krimināllietas, kas sevī ietver čekas iestāžu izmeklēšanas dokumentus par noteiktu personu vai personām (apsūdzēto pratināšanas protokolus, liecinieku pratināšanas protokolus, dažādas iestāžu izziņas par apsūdzēto personu utt.), kuru noslēgumā ievietotas izvirzītas apsūdzības, Kara tribunālu vai Sevišķo apspriežu spriedumi. Visi pieejamie dokumenti pārsvarā ir krievu valodā, retos gadījumos – latviešu valodā.

LPSR krimināllietas kā vēstures avots ir jāizmanto ļoti kritiski un uzmanīgi, jo tām piemīt vairāki trūkumi un visai liela tendenciozitāte, ņemot vērā, ka:

1) Valsts (LPSR) drošības iestādes nebija ieinteresētas patiesības noskaidrošanā. Primārais bija iegūt tikai pietiekami daudz informācijas, lai varētu pierādīt, ka pratinātā un apsūdzētā persona ir vainīga nozieguma izdarīšana pret padomju valsti. Līdz ar to, dokumenti tika veidoti un informācija atlasīta tā, lai tā kalpotu apsūdzības uzturēšanai un apsūdzētā vainas pierādīšanai, nevis patiesības noskaidrošanai.⁷

2) Otrkārt, jāņem vērā, kādā veidā tika iegūta informācija no apsūdzētās personas. Kā noskaidrojās bakalaura darba izstrādes gaitā, tad bieži tika pielietota garīga un fiziska vardarbība pret pratināmo personu, piemēram, sišana, spārdīšana, dauzīšana, iebaidīšana, spīdzināšana ar bezmiegu utt. Šāds fakts uz krimināllietām kā avotu bāzi liek skatīties kritiski,

⁶ LVA 1986.f., 1.apr.

⁷ Bambals, A. *Latvijas PSR represīvo iestāžu dokumenti kā vēstures avots 1940-1941; 1944-1991. Promocijas darbs*: LU Vēstures un filozofijas fakultāte, 2011, 159.lpp.

jo nopratinātāju pielietotās vardarbības metodes varēja tieši piespiest apsūdzēto personu sniegt nepatiesu informāciju.

Pirmkārt, par nesaudzīgo nopratināšanas norisi liecina paraksti nopratināšanas protokolu beigās, kas daudzos gadījumos ar katru lapaspusi kļūst arvien neskaidrāki un grūtāk salasāmi. Labs piemērs ir LNJA dalībnieka Jāzepa Dvinska rokraksts un paraksts uz viena dokumenta, kur var salīdzināt viņa rokraksta izmaiņas – pirms aresta, dažas dienas pēc aresta un izmeklēšanas beigās. Pirmais ir kaligrāfisks un izkopts, otrs saraustīts, bet trešais ir tāds, ka skaidrs – cilvēks pat rakstāmriku rokās vairs nespēj noturēt.⁸ Tas, neapšaubāmi, liecina, ka pratināšanas laikā pielietota vardarbība, t., i., fiziska iespaidošana.

Otrkārt, par nopratināšanas gaitu liecina nopratināšanas ilgums. Piemēram, LNJA dalībnieces A.Bratuškinas protokolā atzīmēts, ka pratināšana ilgusi no plkst. 10.00.- 17.20., tad no 20.00 – 1.00. un tā vismaz četras diennaktis pēc kārtas.⁹ Proti, 12 stundas katru dienu, lai panāktu jaunietes atzīšanos un izspiestu nepieciešamo informāciju par partizāniem un viņu mītnēm mežā. Šādus pratināšanas ilgumus var atrast arī citos LNJA dalībnieku protokolos. Tas mudina krimināllietu dokumentus vērtēt uzmanīgi, ņemot vērā, arestēto pratināšanas lietās redzamo izmeklētāju tendenci apsūdzētajiem jauniešiem ar varu pierādīt, ka viņi glabājuši ieročus, uzturējuši sakarus ar “bandītiem” (kā čekisti sauca nacionālos partizānus), plānojuši terora taktus u.tml.

Treškārt, kritiski raudzīties liek krimināllietu saturs. No izmeklēšanas materiāliem secināms, ka arestēto jauniešu anketas aizpildītas nepilnīgi, piemēram, daudzviet nav atrodamas, kurā klasē apsūdzētais mācījies, nav jauniešu dzimšanas gada, ciemu nosaukumi krievu valodā pierakstīti neprecīzi vai nepareizi u.tml. Turklāt, protokolos lietota padomju terminoloģija un leksikons, t.,i., tādi formulējumi kā “buržuāzisks”, “fašistisks”, “kontrrevolucionārs”, “nacionālistiskie bandformulējumi” u.tml.

Apkopojot visu minēto, var secināt, ka krimināllietas satur visnotaļ bagātīgu informāciju, kuru vienlaikus jāvērtē diezgan kritiski un skeptiski. Lai izprastu situāciju attiecībā uz pētāmo tēmu, jāveic sistemātisks pētījums par visām notikumos iesaistīto personu krimināllietām. Jāsālīdzina šajās lietās iegūtā informācija, kā arī jālieto citi avoti: gan atmiņas, gan dokumenti.

⁸ LVA, 1986.f., 1.apr., 213.l.

⁹ LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. 1., 9. sēj., 26. lpp.

LVA PA- 201. fonds

Bakalaura darba tapšanā izmantoti arī Latvijas LĻKJS Centrālās komitejas dokumenti LVA PA- 201. fondā – ziņojumi LK(b)P CK par skolēnu skaitu pionieru un komjaunatnes organizācijās, kas sniedz informāciju par jaunatnes dalību izvairīšanās kustībā. No šiem dokumentiem secināms, ka jaunieši (1945.gadā) izvairījās no stāšanās pionieru un komjaunatnes organizācijās, tādā veidā paužot netiešu protestu komunistiskās ideoloģijas uzspiešanai.

LVA – 1894. fonds

Darba rakstīšanā izmantots arī 1894. fonds – “1949. gada 25.martā no Latvijas izsūtīto lietas”, kurā iekļautas 13 357 no Latvijas administratīvi izsūtīto personu lietas un kartotēka.¹⁰ Tas deva papildus ziņas par to jauniešu ģimenēm, kuras tika deportētas kā nacionālistu ģimenes, jo dēls vai meita bija apcietināti un notiesāti par iesaistīšanos jaunatnes organizācijās (piemēram, Bratuškinu, Ivanovsku, Gaigalu, Jungu un Sprukuļu ģimenes). Šī fonda lietās ir izsūtīto personu vai radnieku, vai jauniešu, kuri tiesāti par pretpadomju darbību, lūgumi tā laika PSRS vai LPSR varas iestādēm, lai atļautu atgriezties dzimtenē. Tiem bieži vien pievienotas plašas autobiogrāfijas, kas atspoguļo dzīvi pirms izsūtīšanas. Piemēram, tiek minēti dati par izsūtītā ekonomiskajām pazīmēm, cilvēka sastāvēšanu sabiedriskajās organizācijās, darbību vācu okupācijas laikā u.tml.

Atmiņas

Vēl viena avotu grupa, kas nozīmīga jaunatnes pretošanās kustības izpētē, ir laikabiedru atmiņas, kas atšķirībā no krimināllietām sniedz ieskatu citos jautājumos, piemēram, par jauniešu arestēšanas, pratināšanas norisi, izsūtījumu, atgriešanos dzimtenē u.tml.

Tas ir avots, kas jāvērtē tikpat kritiski kā iepriekš minētie krimināllietu dokumenti, jo:

- 1) Atmiņas ir subjektīvs avots - to saturu var ietekmēt, piemēram, cilvēka personība, izglītība, laiks, kas pagājis kopš konkrētā notikuma, uzskati, pārliecība, dzīves apstākļi konkrētajā brīdī, okupācijas laikā u.tml.
- 2) Bieži vien atmiņās fakti tiek jaukti un pasniegti kļūdaini, tāpēc nepieciešams izmantot arī citus avotus - pirmām kārtām, visus iepriekš minētos dokumentālos avotus (piemēram,

¹⁰ LVA, 1984.f., 1.apr.

Pieejams: <https://www.archiv.org.lv/dep1941/meklesana49.php?rinda=0> (1949.gada martā no Latvijas izsūtīto personu lietas Viļakas aprīņķī)

krimināllietas, deportāciju lietas, partizānu atbalstītāju un to darbības uzskaites kartotēku u.c.), lai pārbaudītu atmiņās minēto faktu patiesumu.

- 3) Trešā problēma saistāma ar atmiņu kā avota stabilitāti. Tas nozīmē, ka atmiņām ir jābūt fiksētām - pierakstītām, ierakstītām diktofonā vai videoformātā. Tad tās vairs nav pakļautas tālākām personīgām, ideoloģiskām vai politiskām ietekmēm.

Bakalaura darba izstrādē īpaši nozīmīgs un vērtīgs bija atmiņu krājums *“Jaunatnes nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes apriņķī): Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem”*, kas glabājas Balvu Valsts ģimnāzijas muzeja krājumā.¹¹ Tās ir LNJA dalībnieku atmiņas, kas vēsta par iesaistīšanos jaunatnes organizācijā, par aresta brīdi, apstākļiem apcietinājumā un izsūtījumā. Atmiņu krājuma autore ir Balvu novadpētniece Irēna Šaicāne, kura darba materiāla vākšanas un rakstīšanas gaitā ir uzklusījusi vismaz 25 toreizējo jauniešu vai tuvāko radnieku stāstīto par pēckara gadu dramatismu.

Otrkārt, pētījumā izmantoti materiāli no Latvijas Okupācijas muzeja Audiovizuālo materiālu krātuves, kur glabājas vairāk nekā divi tūkstoši videoliecību (~4200 h) no cilvēkiem, kas cietuši no padomju un nacistiskās okupācijas režīmiem.¹² Tajā skaitā videoliecības, kas veltītas tēmai *“Nacionālā pretestības kustība – nacionālie partizāni, nevardarbīgā pretošanās un disidenti”*.

Pētījumā izmantotas astoņas LNJA dalībnieku un atbalstītāju videoliecības, kas sniedz informāciju par toreizējo jauniešu darbību organizācijā, izsūtījumu un atgriešanos dzimtenē. Videoliecības ir filmētas 20. gs. 90. gados un 21. gadsimta pirmajā pusē, ko būtiski ņemt vērā šī avota analīzē, jo videoliecību sniedzēji stāsta par notikumiem, kas ar viņiem notikuši pirms vairāk kā 50 gadiem. Nereti, klausoties liecības, konstatēts, ka cilvēks nespēj sniegt precīzu atbildi uz intervētāja uzdoto jautājumu (piemēram, nosaukt konkrētu cilvēku vārdus, precizēt notikuma detaļas utt.), jo pagājis pārāk ilgs laiks kopš pieredzētā. Šis aspekts ir ņemts vērā darba rakstīšanas procesā, un videoliecībās sniegtā informācija pēc iespējas tiek pārbaudīta ar arhīvā pieejamiem dokumentiem.

Visumā jāsaprot, LOM videoliecības ir ļoti vērtīgs avots, kas apstiprina un papildina arhīvos atrasto informāciju, sniedz plašāku - detalizētāku skatījumu par tā laika notikumiem. Šīs videoliecības ir īpaši vērtīgas tagad, kad faktiski visi intervētie cilvēki jau devušie mūžībā.

¹¹ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem*. 2006, 66 lpp.

¹² OMF2300

Publicētie avoti

Prese

Darbā izmantoti arī publicētie avoti – raksti no periodiskajiem izdevumiem “Padomju Jaunatne”, “Cīņa” un “Padomju Latvijas skola”, kas veltīti tēmām “jaunatnes audzināšana”, un “komjaunatnes darbība”.¹³ Lai analizētu tos, pirmkārt, bija svarīgi noskaidrot, kādas sociālas vai politiskas grupas interesēs laikraksti darbojās, proti, kas bija izdevējs, kāda bija izdevēja/redaktora nostāja u.tml.

Tika noskaidrots, ka visi iepriekš minētie laikraksti ir komunistu okupācijas laika prese. Piemēram, “Padomju Jaunatne” bija LĻKJS Centrālās Komitejas izdevums, jaunatnes komunistiskās audzināšanas un propagandas paudējs. Tā uzdevums bija padomju jaunatnes militāri patriotiskā audzināšana un komunistiskās sabiedrības cilvēka veidošana.¹⁴ Bet “Cīņa” - LKP CK oficiālais izdevums, komunistu laikraksts, kas Latvijā izdots no 1917.-1991. gadam.

Avotu analizē secināts, ka laikraksti ir stipri ideoloģizēti – tajos izmantota padomju terminoloģija un leksikons, tādi padomju jaunvalodas formulējumi kā “buržuāziskie nacionālisti”, “tautas ienaidnieki”, “latviešu vāciskie nacionālisti”, “vācu fašistiskie iebrucēji” u.c., kas attiecināti uz “vecu laiku skolotājiem” un citām personām, kas, padomju varas skatījumā, bija vainojamas jaunatnes samaitāšanā.

Šie laikraksti, par spīti ideoloģiskajam saturam, izmantoti pētījuma tapšanā, jo parāda, kāda bija padomju varas attieksme pret jaunatni un kādas bija galvenās problēmas jaunatnes audzināšanā, piemēram, komjaunatnes rindu lēnais pieaugums, neatbilstošā jauniešu uzvedība, ārējais izskats u.tml. Tas spilgti atspoguļojas, piemēram, “Padomju Jaunatnes” rakstā “Par daiļuma izjūtas audzināšanu”, kur minēts, ka jauniešiem trūkst daiļuma izjūtas un labas gaumes, piemēram, jaunieši lieto nepiemērotu leksiku, staigā apkārušies ar karekļiem, krāsotiem nagiem, ar pūderi notušētām sejām, klausās nepiemērotu mūziku un lasa nepiemērotu, “buržuāziskās Latvijas” laikā izdotu literatūru u.tml.¹⁵

Literatūra

Pilnībā zinātniska un objektīva jaunatnes pretošanās kustības izpēte varēja sākties tikai pēc Latvijas neatkarības atgūšanas. Viens no pirmajiem šīs “vēstures lappuses atklājējiem” un “celmlaužiem” ir latviešu vēsturnieks H.Strods, kurš ir publicējis pētījumu “Latvijas skolu

¹³ Periodika. Picejams: <http://periodika.lv/>

¹⁴ DIMANTS, A. “Padomju Jaunatne”. In: Enciklopēdija, Rīga: 2023. Picejams: [https://enciklopedija.lv/skirklis/134784 \[skatīts 02.05.2023.\]](https://enciklopedija.lv/skirklis/134784 [skatīts 02.05.2023.])

¹⁵ KRASTIŅA, A. Par daiļuma izjūtas audzināšanu. In: Padomju Jaunatne, 28.10.1945. Nr. 130

jaunatnes nacionālo pretošanās kustība(1944.gads- 50. gadu vidus)”.¹⁶ Šajā darbā autors analizē jaunatnes pretošanās cēloņus un izpausmes, raksturo lielākās jaunatnes pretošanās organizācijas, kā arī pievēršas jaunatnes pretošanās kustības teorētiskajiem aspektiem, izdalot divus jaunatnes pretošanās veidus: aktīvo un pasīvo pretošanos(rezistenci). Pozitīvi vērtējams tas, ka autors ir iezīmējis būtiskākos jaunatnes pretošanās teorētiskos jautājumus un izmantojis plašu avotu un arhīva materiāla klāstu. Darba mīnuss ir pārāk plašais hronoloģiskais ietvars, kas liedz padziļināti apskatīt un salīdzināt jaunatnes pretošanās raksturu dažādos laikposmos(pēckara periodā, 50.-60.gados u.tml.).

Otrs pētījumā izmantotais darbs ir Z.Turčinska monogrāfija “Ziemeļlatgales neatkarības vienība. Pretošanās padomju okupācijai 1946.-1954.gads”, kas veltīta gan bruņotajai, gan neapbruņotajai pretošanās kustībai pret padomju okupāciju Latvijā.¹⁷ Šajā darbā ir aplūkota nacionālās partizānu organizācijas – Ziemeļlatgales “Netkarības vienības(ZLNV)” – izveidošanās, darbība un bojāeja. Divas darba nodaļas veltītas arī jaunatnes pretošanās kustībai – tiek apskatītas ar ZLNV gan tieši, gan netieši saistītās skolnieku pretošanās organizācijas: “Latgales Nacionālā nodaļa” Malnavas lauksaimniecības tehnikumā, “Latgales Vanagi” Naurēnu vidusskolā un “Latvijas nacionālā jaunatnes organizācija” Rugāju vidusskolā.¹⁸

Z.Turčinska jaunākā monogrāfija “Ziemeļlatgales Neatkarības vienība(..)” vērtējams kā sevišķi nozīmīgs pētījums Latvijas historiogrāfijā, kas veltīts nacionālajai pretošanās kustībai - nacionālo partizānu darbībai un tās daudzveidīgajām izpausmēm. Grāmata ir izmantota šī pētījuma tapšanā, jo palīdz saprast, kāds bija jaunatnes pretošanās organizāciju – LNJA un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas – izveides fons. Monogrāfijā ir apskatīta Latvijas Nacionālās partizānu apvienības darbība 1945.gadā, ar kuru saistīta bija Latvijas Nacionālā jaunatnes apvienība(LNJA).

Treškārt, bakalaura darba tēmas izpētes procesam ļoti nozīmīgs bija K.Rotbahas darbs “Latvijas Nacionālās Jaunatnes apvienības Valkas grupa(1945). Atmiņu mantojums”, kas sniedz informāciju arī par LNJA Viļakas grupas izveidi. Tas papildina arhīvā iegūto informāciju un palīdz saprast, kāda saikne pastāvēja starp LNJA grupām un to dalībniekiem.¹⁹

¹⁶ STRODS, H. *Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība(1944. gads - 50.gadu vidus)*. Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 3.sēj.: Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā. R., 2000, 593.lpp.

¹⁷ TURČINSKIS, Z. *Ziemeļlatgales “Neatkarības vienība” Pretošanās padomju okupācijai 1946.-1954.gads*. Rīga: Latvijas mediji, 2021, 576 lpp.

¹⁸ Ibidem, 23.lpp.

¹⁹ ROTBAHA, K. “Latvju Nacionālās Jaunatnes Apvienības Valkas grupa(1945)Atmiņu mantojums”, *VDK izpētes komisijas raksti. 1. sēj.* Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2015, 42 lpp.

1. JAUNATNES PRETOŠANĀS KUSTĪBA LPSR 1945.GADĀ

Pirms analizēt jaunatnes pretošanās organizāciju darbību, pirmkārt, fundamentāli svarīgi noskaidrot: Kas bija jaunatnes pretošanās kustība? Un kādi – tās mērķi un raksturs 1945.gadā? Darba 1. nodaļā ir raksturota jaunatnes pretošanās būtība: pretošanās metodes, cēloņi un padomju varas attieksme pret jaunatnes pretošanās izpausmēm.

1.1. Periodizācija

Jaunatnes pretošanās kustība definējama kā nevardarbīga pretošanās, kas pēc amerikāņu zinātnieka un sociologa Džīna Šārpa(1928-2018) skaidrojuma nozīmē veidu, kā cīnīties ar totalitārām vai autoritārām varām un šo varu īstenoto sabiedrības apspiešanu.²⁰ Tā ir “indivīda, cilvēku grupas vai veselas tautas cīņa par savām tiesībām un likumiskajām interesēm, izmantojot psiholoģiskus, politiskus, ekonomiskus, sociālus un citus nemilitāra rakstura līdzekļus”.²¹ Šāda definīcija piemērojama arī jaunatnes pretošanās kustībai. Pēckara periodā jaunieši izmantoja dažādas, ar vardarbību un militāro jomu nesaistītas metodes, kas bija vērstas pret padomju varu Latvijā, valdošās partijas īstenoto politiku un komunistiskās ideoloģijas uzspiešanu.²² Lai raksturotu tās, pirmkārt, svarīgi pievērsties jaunatnes pretošanās kustības periodizācijas – galveno posmu – apskatam.

Pirmais jaunatnes pretošanās posms(1940.-1941.g.) sākās pēc Latvijas okupācijas un inkorporācijas PSRS sastāvā, 1940. gada vasarā, kad jaunieši dibināja pirmās pretestības grupas, kuru kodolu veidoja vidusskolēni un bijušie aizsargi, piemēram, “Brīvā Latvija”, “Latvijas Nacionālais leģions”, “Kaujas organizācija Latvijas atbrīvošanai”, “Jaunlatvieši” u.c.²³ Tās darbojās salīdzinoši neilgu laiku, kas pamatojams ar to, ka agrīnajā pretestības periodā pagrīdes organizācijām bija izteikts pieredzes trūkums, daudziem jauniešiem nebija izpratnes, kā pareizi veikt konspirāciju. Bija raksturīgs realitātes izjūtas trūkums par pretinieka – padomju varas potencēm: pieredzi, neierobežotu materiālo nodrošinājumu, aģentu piesaistes iespējām u.tml.²⁴

²⁰ SHARP, GENE. *How Nonviolent Struggle works?* The Albert Einstein Institution, 2013, 56p.

²¹ Ibidem, 56p.

²² VILCIŅŠ, T. *Skolu jaunatnes nacionālajā cīņā*. Rīga: Latvijas Valsts arhīvs, 1997, 74.lpp.

²³ SILS, K. *Aizsargi un vidusskolnieki – Latvijas cerība 1941. gadā?* In: lsm.lv, 10.04.2019. Pieejams:

[https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/aizsargi-un-vidusskolnieki--latvijas-ceriba-1941-gada.a315531/\[skatits 05.05.2023.\]](https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/aizsargi-un-vidusskolnieki--latvijas-ceriba-1941-gada.a315531/[skatits 05.05.2023.])

²⁴ VILCIŅŠ, T. *Skolu jaunatnes nacionālajā cīņā*. Rīga: Latvijas Valsts arhīvs, 1997, 74.lpp.

Jau 1940.g. sākās pretošanās kustības biedru aresti. Neizturējuši spīdzināšanu, daudzi izpaua arī informāciju par ārpus čekistu redzes loka esošiem biedriem, un gandrīz visas aktīvākās pretošanās kustības 1941. gada pavasarī bija iznīcinātas.²⁵

Šajā laikā (1940-1941) raksturīgākā jaunatnes pretošanās forma bija dažādu prepodomju skrejlapu un proklamāciju pavairošana. Tika gatavoti uzsaukumi, kas aicināja cīnīties pret okupantiem, piemēram: “Nost ar komunistisko diktatūru!”, “Nost sarkanarmiešus!”, “Lai dzīvo brīvā Latvija!”, “Laiks nokratīt krievu jūgu!” u.c.²⁶ Tās bija skrejlapas, dažādas karikatūras un zīmējumi, ko jaunieši izlīmēja skolās, pie gaitenīiem, sienām, izkaisīja uz ielām, pastkastēs un citviet. Kā uzskatāmu piemēru var citēt uzsaukumu, ko lielā metienā izplatīja Jēkabpils vidusskolas skolēni(Viktors Tarzieris, Jānis Strautiņš, Vilis Indāns un Ilmārs Uzāns) sakarā ar PSRS Augstākās Padomes vēlēšanām:

“Latvieši! Pienācis laiks, kad katram jāizvēlas ceļš – uz brīvību vai verdzību. Jūs nedrīkstat atdot savas balsis 1941. gada 12. janvārī par verdzību, nabadzību un badu. Latvieši, taupiet spēkus cīņai par jauno brīvo Latviju. Nost svešo varmācību!”²⁷

Nākamais periods, kurā notika jaunatnes pretošanās organizāciju veidošanās, **bija laikposms, sākot no 1944.gada**, kad Latvijā sāka formēties pirmās nacionālo partizānu grupas. Šajā laikā jaunatnes pretošanās bija cieši saistīta ar bruņoto pretošanās kustību. Tika dibinātas jaunatnes pretošanās organizācijas, kas bija atbalsts nacionālajiem partizāniem, piemēram, jaunieši palīdzēja partizāniem ar pārtikas un medikamentu sagādi, kā arī ieroču un munīcijas vākšanu. Otrkārt, jaunieši pildīja ziņotāju funkciju, informēja partizānus par notiekošo pagastos un reģionos, par personām, kas varētu būt bīstamas kā nodevēji. Vāca ziņas par padomju varas iestādēm un drošības dienesta darbības plāniem.²⁸

Šādas partizānu atbalsta organizācijas veidojās (1945.-1947. gadā) dažādās Latvijas vietās un reģionos: Ziemeļvidzemē, Latgalē un Kurzemē.²⁹ Piemēram, Liepājā (1946. gadā) tika dibināta jaunatnes pretošanās organizācija **“Kursa”**, kas bija saistīta ar partizānu kustību “Tēvijas Vanagi”.³⁰ Organizācijas darbības mērķis bija cīnīties par Latvijas valstiskuma atjaunošanu, vākt ieročus un palīdzēt nacionālajiem partizāniem, ja izceltos karš starp PSRS un

²⁵ VILCIŅŠ, T. *Skolu jaunatnes nacionālajā cīņā*. Rīga: Latvijas Valsts arhīvs, 1997, 54.lpp.

²⁶ Ibidem, 9.lpp

²⁷ LVA, 1986.f., 1.apr., 25721.l., 1.sēj., 54.lpp.(jaunatnes organizācijas “Viesturieši” uzsaukums)

²⁸ STRODS, H. *Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība(1944. gads - 50.gadu vidus)*. Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 3.sēj.: Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā. R., 2000, 610.lpp.

²⁹ Ibidem, 611.lpp.

³⁰ SKALBERGS, A. *Jaunatnes pretošanās kustība “Kursa”// Ar ticību Latvijas saulei*. Rīga: 1999, 61.lpp.

Rietumiem.³¹ Organizācijas biedri izplatīja pretpadomju skrejlapas un proklamācijas, izdeva žurnālus “Kursa” un “Sudrabortā saule”, kas aicināja latviešu jauniešus saliedēties kopīgā cīņā pret padomju varu.³²

Organizācijas mērķi, par spīti ambiciozajiem plāniem, sasniegti netika, jo “Kursas” dalībnieku vidū iefiltrēja čekas aģentu, Liepājas Pedagoģiskās skolas 4. kursa audzēkni Vaclavu Kambalu(dz.1925.g.).³³ 1947. gada septembrī sākās “Kursas” dalībnieku aresti. Baltijas kara apgabala tribunāls 10 jauniešiem piesprieda brīvības atņemšanu uz 25 gadiem jeb piespiedu katorgas darbus Gulaga nometnēs, kā arī visas mantas konfiskāciju. Daļa, kas paglābās no aresta, pārgāja nelegālā stāvoklī.³⁴

Tikpat aktīva jaunatnes pretestības kustība bija pētījumā apskatītajā Ziemeļlatgales reģionā, kur darbojās vairākas jaunatnes pagrīdes grupas. Piemēram, “**Latgales Vanagi**”, kas izveidojās Nautrēnu vidusskolā(1947.gadā) kā Ziemeļlatgales nacionālo partizānu (ZLNV-“Ziemeļlatgales Neatkarības vienības”) rezerve, un kuras uzdevumi un mērķi bija pamatā tādi paši kā “Kursas” dalībniekiem, proti, vākt ieročus un munīciju, izplatīt pretpadomju skrejlapas un proklamācijas.³⁵ “Latgales Vanagu” vislielākā akcija bija 1949. gada 25.martā, kad, uzzinājuši par cilvēku izsūtīšanu, divpadsmit Latgales Vanagi nolēma aizstāvēt Nautrēnu iedzīvotājus, ierīkojot bruņotus slēpņus gan Ruskulovas-Rogovkas ceļu. Rezultātā divpadsmit vīru liela grupa, kuru apbruņojumā bija divi ložmetēji, vairāki automāti, pusautomātiskās šautenes, kā arī granātas ieradās Rancānos, lai aizstāvētu sevi un apkārtējos iedzīvotājus un darītu visu iespējamo, lai nepieļautu izvešanas un dotu pretsparu čekistiem.³⁶ Lai gan no Rancāniem un citiem tuvējiem ciemiem iedzīvotājus neizveda, taču tas uzskatāms par unikālu gadījumu. Nekur citur Latvijā līdz šim nav izdevies atrast liecības, ka kāda partizānu vai pagrīdes organizācija būtu ar ieročiem rokās centusies pasargāt apdzīvotu vietu no izvešanām.³⁷

Neilgi pēc lielās akcijas, sākās “Latgales Vanagu” aresti. Kopumā laikā no 1949. gada 9. aprīļa līdz 5. maijam čekai bija izdevies atklāt un arestēt 10 organizācijas biedrus, savukārt seši

³¹ KRAMIŅŠ, G. *Jauniešu pretestības kustība okupācijas varai Latvijā 1944.-1962.gads*. Latviešu karavīrs vēsturiskā skatījumā. Rīga: Latvijas virsnieku apvienība, 2009, 93.lpp.

³² STRODS, H. *Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība(1944. gads - 50.gadu vidus)*. Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 3.sēj.: Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā. R., 2000, 617.lpp.

³³ Ibidem, 617.lpp

³⁴ KRAMIŅŠ, G. *Jauniešu pretestības kustība okupācijas varai Latvijā 1944.-1962.gads*. Latviešu karavīrs vēsturiskā skatījumā. Rīga: Latvijas virsnieku apvienība, 2009, 93.lpp.

³⁵ TURČINSKIS, Z. *Ziemeļlatgales “Neatkarības vienība” Pretošanās padomju okupācijai 1946.-1954.gads*. Rīga: Latvijas mediji, 2021, 191.lpp.

³⁶ Ibidem, 334.lpp

³⁷ Ibidem, 335.lpp.

(Jānis Gleizds – “Stūrmanis”, Aleksandrs Jerumāns – “Ičmanis”, Antons Gailums – “Igo”, Jānis Romāns – “Bitīte”, Jānis Lubāns – “Salenieks” un Jāzeps Ludboržs – “Krauja”) aizbēga mežā un pievienojās Ziemeļlatgales nacionālajiem partizāniem.³⁸ Organizācijas izjukšanas cēlonis bija čekas izraudzītā nodevēja Bonifācija Markēviča iefiltrēšana „Latgales Vanagu” vidū. Pateicoties B. Markēvičam, kurš ievāca un nodeva ziņas par organizācijas dalībniekiem un to plānotajiem un realizētajiem pasākumiem, čeka “uzgāja organizācijas pēdas” un uzsāka „Latgales Vanagu” dalībnieku arestus.³⁹

Otrkārt, pētījumā apskatītajā reģionā – Rugāju vidusskolā izveidojās Latvijas nacionālā jaunatnes organizācija “**Imanta**”(1947.g), kas uzturēja tiešus sakarus ar nacionālajiem partizāniem Balvu mežos (“Ceriņa” un “Smilgas” grupu). Organizācijas vadītājs bija 11.klases audzēknis Almīrs Lielpēteris, kura vadībā tika īstenotas vairākas pretpadomju akcijas. Piemēram, “Imantas” dalībnieki (brāļi Jānis Dzintars Austrīņš un Gunārs Uldis Austrīņš) rakstīja draudu vēstuli Rugāju pagasta partorgam Ludvigam Krauzem, kurā pieprasīja neuzstāties Oktobra revolūcijas gadadienai veltītajā mītiņā Rugājos, pretējā gadījumā draudot ar nāvi.⁴⁰ Otra akcija tika īstenota 1948.gada 1.maijā, kad jaunieši(Almīrs Lielpēteris, Imants Grāvītis un Jānis Zelčs) mēģināja saraut telefona sakaru līnijas ap Rugājiem.⁴¹

Treškārt, Malnavas lauksaimniecības tehnikumā izveidojās nacionālā pretošanās organizācija “**Latgales nacionālā nodaļa**”(1945-1948), kuras mērķis bija cīnīties pret padomju varu ar pretpadomju propagandas palīdzību.⁴² Organizācijas dalībnieki rakstīja pretpadomju uzsaukumus; meitenes adīja zeķes, cimdus, šalles, ko centās nodot uz mežu partizāniem. Taču vairāk tā bija jauniešiem raksturīga dumpinieciska uzvedība skolā – organizācijas dalībnieki pārējiem skolēniem sūtīja zīmītes ar patriotiskiem uzsaukumiem, sveicot 15.maija un 18. novembra svētkos.⁴³

Apkopojot informāciju, var secināt, ka pēckara periodā(1945-1947) tika veidotas jaunatnes pretošanās organizācijas, kas uzturēja tiešus sakarus ar nacionālajiem partizāniem. Izplatītākās jaunatnes pretošanās formas bija: pretpadomju skrejlapu un proklamāciju izplatīšana, ieroču un munīcijas vākšana, informācijas vākšana par padomju varas pārstāvjiem un drošības dienesta darbības plāniem.

³⁸ Ibidem, 341.- 346.lpp.

³⁹ TURČINSKIS, Z. *Ziemeļlatgales “Neatkarības vienība”*. Rīga: Latvijas Mediji, 2021, 205.lpp

⁴⁰ Ibidem, 164.lpp.

⁴¹ Ibidem, 206.lpp.

⁴² Ibidem, 188.lpp

⁴³ Ibidem, 189.lpp

Taču – būtu nepareizi visas Latvijas nacionālo partizānu vai viņu ietekmē un ierosmē dibinātās jaunatnes organizācijas uzskatīt par nacionālo partizānu atbalsta filiālēm.⁴⁴ Šeit izdalāmas arī pēc otrās padomju okupācijas stihiski izveidojušās skolu jauniešu grupas, kuru dalībnieki cerēja bēgt uz ārzemēm vai pretoties okupācijas varai, piemēram: “Koraļļu salas iekarotāji”, “Skolnieku savienība”(SS), “Triju zvaigžņu organizācija”, “Nacionālā latviete”, “Latvijas patriotu apvienība”, “Trīs zvaigžņu kolonna”, “Daugavas vanagi” u.c.⁴⁵

1.2. Jaunatnes pretošanās cēloņi

Jaunā paaudze, kas bija dzimusi neatkarīgās Latvijas laikā, pēc atkārtotas padomju okupācijas aktīvi pretojās padomju režīmam. Bija vairāki iemesli, kas jaunatni pamudināja uz šādu rīcību. **Pirmkārt**, jaunatnes pretestības avotu bija radījusi K.Ulmaņa veicinātā patriotiskā izglītība līdz 1940.gadam, ar kuras palīdzību bija izdevies izaudzināt un izveidot jaunu, pašapzinīgu un patriotisku paaudzi, kas bija uzaugusi neatkarīgā valstī un atteicās noticēt Latvijas ideāla zaudēšanai. Arī, lasot dažādu laikabiedru atmiņas, atklājas, cik liela loma jaunatnes pretošanās kodola izveidē bija Ulmaņalaika izglītības sistēmai un patriotiskajai audzināšanai. To apliecina, piemēram, jaunatnes pretošanās dalībnieka, Latvju Nacionālās jaunatnes apvienības biedra Alfona Meira atmiņas:

“Es jau tajā laikā biju tāds patriotisks. Par daudz varbūt. Bet tā mūs mācīja - godāt Latviju, savu zemi, karogu, vecākus, vienam otru. Cieņa pret to visu bija liela.”⁴⁶

Aktīvākie pretpadomju cīņas dalībnieki izrādījās tieši 20.-30.gadu Latvijas legālo jaunatnes organizāciju - skautu, aizsargu un mazpulcēnu - dalībnieki. Tās bija organizācijas, kurām bija liela un neatsverama loma jaunatnes pretošanās kodola izveidē. Piemēram, mazpulki bija organizācija, kas mācīja mīlēt dzimteni, audzināja darba tikumu un aicināja grūtā brīdī aizstāvēt Latvijas brīvību. Tās devīze bija “Augsim Latvijai!”⁴⁷

Nākamais faktors, kas mudināja jauniešus pretoties okupācijas varai, bija padomju represijas, kas bija skārušas pašu jauniešu ģimenes un tuviniekus. Tas mudināja jauniešus iesaistīties pretošanās kustībā personīgu motīvu vadītiem. Šāda motivācija bija, piemēram,

⁴⁴ STRODS, H. *Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība(1944. gads - 50.gadu vidus)*. Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 3.sēj.: Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā. R., 2000, 611. lpp.

⁴⁵ KRAMIŅŠ, G. *Jauniešu pretestības kustība okupācijas varai Latvijā 1944.-1962.gads*. Latviešu karavīrs vēsturiskā skatījumā. Rīga: Latvijas virsnieku apvienība, 2009, 93.lpp.

⁴⁶ ROTBAHA, K. *“Latvju Nacionālā Jaunatnes Apvienības Valkas grupa(1945) Atmiņu mantojums”*, VDK izpētes komisijas raksti, 1.sēj., 11.lpp.

⁴⁷ VILCIŅŠ, T. *Skolu jaunatnes nacionālajā cīņā*. Rīga: Latvijas Valsts arhīvs, 1997, 74.lpp.

pretošanās kustības “Kursa” dalībniekam Arnoldam Šternam, kurš stāstīja, ka saistīties ar pretestības kustību viņu izaicināja tieši okupācijas vara un tās atnestā iekārta:

“1945. gada augustā apcietināja un uz 15 gadiem pēc slavenā 58. panta notiesāja manu tēvu. Zinot, ko komunisti bija izdarījuši Baigajā gadā, un redzot to, kas tagad ar mūsu tautu notika, es sapratu, ka komunistu mācība man ir absolūti nepieņemama.”⁴⁸

Treškārt, jaunieši iestājās pretestības kustībā, lai sniegtu atbalstu bruņotajai pretošanās kustībai, t.i., tuviniekiem, kas tolaik slēpās mežā un bija nacionālo partizānu rindās. Jaunieši atbalstīja partizānus materiālā veidā: ar drēbēm, zālēm, pārtiku, medikamentiem u.tml. Piemēram, LNJA dalībniece Konstancija Sprukule(dz.1926) savās atmiņās stāsta, ka uzturēja tiešus un pastāvīgus sakarus ar partizāniem: brāļiem Donatu un Jāni, Donata sievu Malvīni un trīs brālēniem.⁴⁹ Regulāri tikās ar viņiem, piegādāja produktus gan ar zirgu, gan ejot ar kājām, bet ziemā – ar slēpēm. Līdz arestam Stompaku purvā satikās ar partizānu komandieri Pēteri Supi, pēc sarunas ar viņu apņēmas izplatīt proklamācijas, kas bija vērstas pret padomju varu.⁵⁰ Līdz ar to, secināms, ka jauniešu iesaisti pretošanās kustībā, pirmām kārtām, noteica cilvēciski motīvi – vēlme atbalstīt tuviniekus, kas atradās nelegālā stāvoklī.

Ceturtkārt, jauniešu pretošanās iemesls bija cerības uz Rietumvalstu drīzu palīdzību cīņā pret okupācijas režīmu. Jaunieši (tāpat kā bruņotās pretošanās kustības dalībnieki) cerēja, ka Rietumu pasaule stingri iestāties par Otrajā pasaules karā okupēto valstu neatkarības atjaunošanu, sniedzot militāru palīdzību.⁵¹ Lielu pacēlumu Latvijas nacionālās pretošanās, kā arī jaunatnes pretošanās kustībā radīja V. Čērčila runa Fultonā 1946. gada 5.martā un ārzemju radiostaciju izplatītās ziņas, kas jauniešos viesā cerību un deva cīņas sparū.⁵² Īpaši spilgti to apliecina “Latgales Vanagu” dalībnieces Annas Jermacānes atmiņas: *“Mēs klausījāmies radio stacijas “Brīvā Eiropa” un “Amerikas balsi”. Tās aicināja apvienoties un bruņoties, solīja, ka nāks palīdzība un krievi tiks padzīti no Latvijas. Mēs tik ļoti tam ticējām, ka likās, ka palikuši tikai nedaudz mēnešu un viss pārvērtīsies.”⁵³*

Liela daļa jaunatnes pretošanās organizāciju dalībnieku plānoja sākt bruņotu cīņu un pievienoties partizāniem, gadījumā – kad Anglija vai ASV uzbruktu PSRS. Šādi plāni bija,

⁴⁸ SKALBERGS, A. *Cerība un spīts// Ar ticību Latvijas saulei*. Rīga, 1999, 81.lpp. Pieejams: <http://lpra.vip.lv/skalbergs.htm>

⁴⁹ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem*. 2006, 33.lpp.(Konstancijas Sprukules atmiņas)

⁵⁰ Ibidem, 33.lpp.

⁵¹ RATNIEKS, R. *Latvijas nacionālo partizānu cīņas*. In: Enciklopēdija, Rīga, 2023. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/107759>

⁵² STRODS, H. *Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība (1944. gads – 50.gadu vidus)*. Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 3.sēj.: Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā. R., 2000, 615.lpp.

⁵³ JERMACĀNE, A. Bez lieciniekiem. In: Lauku Dzīve, 3.07.1992..., Nr.2.

piemēram, jaunatnes organizācijas “Kursa” dalībniekiem, kas vāca ieročus, militāros jautājumos sadarbojoties ar bijušajiem leģionāriem, kas darbojās partizānu vienības “Tēvijas Vanagi” sastāvā. Organizācijas rīcībā bija seši ložmetēji, četras šautenes, 20 pistoles, sešas prettanku granātas, ap 2000 patronu, 13 automātu, mīnmetējs un lielāks skaits rokas granātu.⁵⁴

Izvērtējot un apkopojot informāciju, var secināt, ka galvenie jaunatnes pretošanās cēloņi bija šādi: 1)jauniešu patriotisms un nacionālā pārliecība, kas bija ieaudzīnāta Latvijas brīvvalsts laikā(1918-1940); 2)padomju represijas, kas bija skārušas jauniešu ģimenes un tuviniekus; 3)cerības, ka rietumu valstis iestāsies par Latvijas neatkarību, sniedzot militāru palīdzību; 4)cilvēciski motīvi(vēlēšanās atbalstīt tuviniekus, kas bija nacionālo partizānu rindās);

1.3. Jaunatnes pretošanās metodes

Jaunatnes pretošanās aktivitātēm bija raksturīgs plašs darbības spektrs, kas teorētiski un hipotētiski iedalāms divās grupās, t.,i., kā aktīvā un pasīvā pretošanās(rezistence).⁵⁵ Nošķirums starp abām grupām nosakāms, vadoties pēc jaunatnes pretošanās rakstura, pretošanās mērķa esamības vai trūkuma.

Aktīvā pretošanās bija tāda, kurai bija skaidrs politisks mērķis, proti, brīvas, neatkarīgas un demokrātiskas Latvijas atjaunošana (aktīva pretošanās = ‘pretoties pret’ + ‘cīnīties par’).⁵⁶ Tās bija apzinātas un mērķtiecīgas, pret okupācijas režīmu vērstas darbības, piemēram, nelegālu uzsaukumu izplatīšana, laikrakstu izdošana, pagrīdes organizāciju veidošana, palīdzības sniegšana okupācijas režīma ienaidniekiem (partizāniem) , ieroču un munīcijas vākšana u.c.⁵⁷

Jauniešu vidū īpaši izplatīts pretpadomju aģitācijas veids bija pretpadomju skrejlapas un proklamācijas, kurās bija sniegtas pret komunistisko režīmu vērstas ziņas un ieteikti konkrēti pasākumi Latvijas atbrīvošanai. Kā spilgtu piemēru var minēt jaunatnes pretošanās organizācijas “Imanta” uzsaukumu 1947.gadā:

“Latvieši, asinskārie komunisti bradā mūsu ziedošās druvas. Tūkstoši mūsu māsu un brāļu smok Sibīrijā un čekas pagrabos. Viņi gaida uz mūsu atriebību. Izlietas brāļu asinis sauc

⁵⁴ STRODS, H. *Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība (1944. gads – 50.gadu vidus)...*, 617.lpp.

⁵⁵ STRODS, H. *Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība(1944. gads - 50.gadu vidus)*. Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 3.sēj.: Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā. R., 2000, 661.lpp.

⁵⁶ NEIBURGS, U. *Draudu un cerību lokā. Latvijas pretošanās kustība un Rietumu sabiedrotie (1941-1945)*. Rīga: Mansards, 2017, 83.lpp

⁵⁷ Ibidem, 85.lpp.

atriebties. Paklausiet šai balsij un dibiniet pagrīdes organizācijas un darbojieties līdz! Nāvi komunistiem!”⁵⁸

Pēc teksta satura secināms, ka jaunieši bija mērķtiecīgi un cīņas spara pilni, lai pretotos okupācijas režīmam, tāpēc aicināja iedzīvotājus - veidot organizācijas, apbruņoties, būt gataviem karam ar komunistiem. Jauniešu uzdevums bija uzturēt cerību un cīņas garu Latvijas iedzīvotāju vidū:

“LATVJI!

Diezgan! Tā saka ikvienam, kad kāds mērs ir pilns. Tā arī šoreiz. Latvieši! Komunistu terora gals ir tuvu. Karš sācies, ja nē tad vistuvākajā laikā sāksies.

Latvieši! Kas mums darāms? Vienīgā atbilde- pie ieročiem. Organizējiet grupas! Apbruņojaties un esiet gatavi ik mirkli.”⁵⁹

Šāds skrejlapas teksts ļauj secināt, ka viens no jaunatnes pretošanās cēloņiem bija cerības uz drīzu kara sākšanos. Jaunieši (tāpat kā partizāni) cerēja, ka starp PSRS un rietumvalstīm izcelsies militārs konflikts, proti, ka rietumvalstis stingri iestāsies par Otrajā pasaules karā okupēto valstu neatkarību, sniedzot militāru palīdzību.⁶⁰ Tas nozīmē, ka cerības uz starptautiskām izmaiņām bija svarīgs faktors, kas noteica jauniešu aktīvo pretestību pēckara periodā.

Pastāvēja arī **pasīvā pretošanās (skolu jaunatnes izvairīšanās kustība)**, kas bija mazāk pret darbīga forma okupācijas režīmam.⁶¹ Tā bija pretošanās, kurai nebija izteikta politiska mērķa (pasīva pretošanās= ‘pretoties pret’ ≠ ‘cīnīties par’) un kas izpaudās kā jaunatnes izvairīšanās stāties okupācijas režīma politiskajās organizācijās: pionieros un komjaunatnē(VLĶJS).⁶² Izvairīšanās stāties komjaunatnē bija īpaši izplatīta jaunatnes pretošanās forma pirmajos pēckara gados(1945-1947), par ko liecina LĶKJS CK ziņojumi LK(b)P Centrālajai komitejai, kas sniedz datus par pionieru un komjauniešu skaitu skolās, apriņķos un valstī kopumā. Piemēram, 1945. gada pārskatā minēts, ka no 711 Latvijas skolām

⁵⁸ LVA, 1986.f., 1.apr., 39394.l., Uzraudzības lieta, 303.lpp.(Organizācijas “Imanta” proklamācija 1947.gadā)

⁵⁹ LVA, 1986.f., 1.apr., 39394.l., Uzraudzības lieta, 303.lpp. (Jaunatnes pretošanās organizācijas “Latgales Vanagi” uzsaukums 1947.gadā)

⁶⁰ RATNIEKS, R. *Latvijas nacionālo partizānu cīņas*. In: Enciklopēdija, 2023. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/107759> [skatīts 02.02.2023.]

⁶¹ STRODS, H. *Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība(1944. gads - 50.gadu vidus)* (..)2000, 598.lpp

⁶² NEIBURGS, U. *Draudu un cerību lokā. Latvijas pretošanās kustība un Rietumu sabiedrotie (1941- 1945)*. Rīga: Mansards, 2017, 448 lpp.

tikai 181 skolā (t., i. 22%) noorganizētas un darbojas komjaunatnes organizācijas. No 24766 komjaunatnes vecuma skolēniem komjaunatne bija iestājušies 2711, t., i., tikai 1% no visiem komjaunatnes vecuma skolēniem.⁶³ Kā liecina Komjaunatnes Centrālās komitejas statistika, Latvijas lauku skolās jaunieši daudz biežāk izvairījās stāties komjaunatnē nekā pilsētas skolās:

1.1.tab.

Komjauniešu skaits Latvijas lauku un pilsētu vispārizglītojošās skolās 1945. gadā ⁶⁴

Skolas	Vidusskolas	Nepilnās vidusskolas	Kopā	%
Pilsētu skolas	1564	419	1983	80,5%
Lauku skolas	77	402	479	19,5%
Kopā	1641	821	2462	100%

Statistikas dati parāda, ka pēckara periodā VĻKJS bija vērojams lēns komjauniešu skaita pieaugums, kas izpaudās kā netiešs protests pret komunistiskās ideoloģijas uzspiešanu.

Vienlaikus, svarīgi atzīmēt, ka jauniešu stāšanās vai izvairīšanās stāties komjaunatnē nav tik viennozīmīgi traktējams jautājums. Pēckara periodā(1945-1947) ir vērojami gadījumi, kad jaunieši, kas bija jaunatnes pretošanās organizāciju dalībnieki, pievienojas VĻKJS, lai maskētu savu darbību. Uzskatot, ka tas varētu kļūt par piesegu un mērķīgas lojalitātes apliecinājumu.⁶⁵ Piemēram, VĻKJS sastāvā, maskēšanās nolūkos, bija iestājušies visi pretpadomju organizācijas “Latgales Vanagi” dalībnieki, 5 jaunieši no “Latviešu nacionālās jaunatnes organizācijas”, 6 “Latviešu Patriotu apvienības” biedri u.c.⁶⁶ Vairākos gadījumos, komjauniešu dalība jaunatnes pretošanās organizācijā bija iemesls apsūdzības (“Būdam komjaunietis(...), piekrita būt par pagrīdes nacionālistiskās grupas locekli”) izvirzīšanai un jaunieša izslēgšanai no VĻKJS (par politiskiem motīviem).⁶⁷

Līdz ar to, var secināt - pēckara periodā jauniešu dalību komjaunatnē nevajadzētu vienpusēji un viennozīmīgi uzskatīt par oportūnisma pazīmi, kas liecina par piesliešanos padomju ideoloģijai. Pēckara periodā daudzi jaunieši stājās VĻKJS, lai: 1)maskētu savu darbību nelegālās jaunatnes organizācijās; 2)lai vairotu izglītības/darba iespējas;

⁶³ LVA, PA- 201.f., 1.apr., 213.l., 6.lpp.(LĻKJS CK pārskats par komjauniešu skaitu skolās)

⁶⁴ Ibidem, 21.lpp

⁶⁵ IRBE, S. *Maģistra darbs: “Politiski motivēta biedra izslēgšana no Latvijas Ļeņina komunistiskās jaunatnes savienības”*, Rīga: LU Vēstures un filozofijas fakultāte, 2020, 68.lpp

⁶⁶ Ibidem, 35.lpp

⁶⁷ Ibidem, 39.lpp

3) drošības nolūkos – uzskatot, ka tas mazinās iespējas tikt represētam personīgās vai ģimenes biogrāfijas dēļ.⁶⁸

Otra pasīvās pretošanās – protesta forma bija politiska rakstura mācību priekšmetu, lekciju neapmeklēšana un eksāmenu nekārtošana, kas spilgti atspoguļojas Latvijas Valsts Universitātes kompartijas organizāciju dokumentos. 1944./1945.g. mācību gadā Latvijas Valsts universitātes studenti izvairījās apmeklēt obligātos VK(b)P vēstures kursus Marksisma-ļeņinisma katedrā un atteicās kārtot eksāmenus ideoloģizētajos priekšmetos.⁶⁹ Kā redzams no LVU 1944./1945. mācību gada atskaites, uz marksisma-ļeņinisma pamatu eksāmenu neierādās 48%(915 studenti) , turklāt 4%(52 studenti) saņēma neapmierinošu atzīmi.⁷⁰ Reaģējot uz to, katedras vadītāja V.Miške rakstīja ziņojumu LK(b)P CK , lai noskaidrotu, kāpēc radies tik liels iztrūkstošo skaits.⁷¹

Apkopojot informāciju, secināms - jaunatnes pretošanās metodes pēckara periodā iespējams klasificēt 2 grupās atkarībā no politiskā mērķa esamības vai trūkuma. Aktīva pretošanās bija tāda, kurai bija skaidrs politisks mērķis - brīvas, neatkarīgas un demokrātiskas Latvijas atjaunošana, bet pasīva pretošanās attiecināma uz tām pretošanās metodēm, kam nebija skaidra politiska mērķa un kas izpaudās kā individuāls protests pret okupācijas režīma varas izpausmēm.

1.4. Jaunatnes pretošanās padomju varas skatījumā

Komunistu konceptā jaunatne bija komunisma cēlēju paaudze, kas bija jāaudzina padomju ideoloģijas garā un uzticībā sociālistiskajai dzimtenei. Pareizā jeb ideoloģiski korektā audzināšana tika īstenota skolā, bērnu un jaunatnes organizācijās: pionieros un komjaunatnē.

Tomēr, kā izrādījās, padomju varai bija problēmas ar jaunatnes audzināšanu un tās mērķu sasniegšanu. Daļa jaunatnes pretojās, kritizēja un neatzina padomju režīmu, tā sludināto ideoloģiju un politiku. Pirmkārt, jaunatne izvairījās stāties komjaunatnē(VĻKJS), tādā veidā paužot netiešu protestu pret komunistiskās ideoloģijas uzspiešanu. Kā liecina prese, pēckara periodā bija vērojams lēns komjauniešu rindu pieaugums. Piemēram, pētījumā apskatītajā reģionā, 1945. gada 28.augustā notika VĻKJS Viļakas apriņķa komitejas plēnums, kurā

⁶⁸ Ibidem, 6.lpp.

⁶⁹ STRODS, H. *Latvijas Valsts universitātes vēsture(1940-1990)*. Rīga, 1999, 433.-436.lpp.

⁷⁰ LVA, 1340.f., 20.apr., 21.l., 6.lpp.

⁷¹ LVA, 1340.f., 10.apr., 50.l., 32.lpp.

apsprieda jautājumu par organizācijas sastāvu un politiskās audzināšanas uzlabošanu.⁷² Plēnuma atskaitē teikts, ka VĻKJS biedru pieaugums pazeminās. Liela daļa komjaunatnes pirmorganizāciju ir skaitliski mazas, daudzas no tām lielāku laiku nav pieņēmušas nevienu jaunu biedru. Kā iemesls problēmai tiek minēta komjaunatnes pagastu komiteju sliktā pirmsorganizāciju vadība, proti, organizāciju vadītāji pilnīgi nenovērtē komjaunatnes sapulču lomu, vāji iesaista komjauniešus komjaunatnes organizācijas darba jautājumu apspriešanā un izlemšanā.⁷³

Otrkārt, jaunatnes audzināšanas problēmās vainoti tika “buržuāziskie nacionālisti”, “šķiras ienaidnieki” un “vecu laiku skolotāji”, kas nepienācīgi veic audzināšanas darbu.⁷⁴ Šāda nostāja bija spilgti pausta LKP preses izdevuma “Cīņa” 1945.g. numura ievadrakstā, kurā apgalvots:

*"Jāņem vērā, ka vēl atlikušie naidīgās šķiras elementi, sevišķi buržuāziskie nacionālisti - šie fašisma ķēdessaņņi, visādi cenšas uzspiest jaunatnei savu naidīgo ideoloģiju, cenšas sagandēt jaunatnes apziņu ar melīgiem izdomājumiem."*⁷⁵

Otra audzināšanas problēma bija jauniešu nepiemērotā uzvedība, ārējais izskats un izturēšanās, kas kritizēta tā laika presē. Piemēram, rakstā “Par daiļuma izjūtas audzināšanu” teikts, ka daļai jaunatnes trūkst gaumes izjūtas: jaunieši lieto vulgārus izteicienus, valkā nepiemērotu apģērbu, lasa sēnalu literatūru – buržuāziskās Latvijas laikā izdotos romānus, klausās nepiemērotu mūziku u.tml.⁷⁶ Tiek uzsvērts, ka nepieciešams sekmēt jauniešu gaumes izjūtu. Šī problēma, pirmkārt, jārisina skolām un komjaunatnes rajona komitejām. Mākslinieciskās pašdarbības kopās – vietās, kur veidojama jauniešu īstā mākslas izpratne, pareiza daiļuma izjūta un labā gaumes izjūta. Tikai tad: “pazudīs lētie karuļi pie jauniešu apģērba, standartizētais banālisms un kroplīgums ārējās izpausmēs un savstarpējās attieksmēs.”⁷⁷

Līdzīgs viedoklis atklājas arī latviešu rakstnieces Annas Sakses(1905-1981) rakstā “Kādu ceļu iet jaunatnei”, kur minēts, ka daļa jaunatnes ir vērsta uz pārlieku ārišķībām, piemēram,

⁷² OSIS, A. *VĻKJS Viļakas apriņķa komitejas III plēnuma*. In: *Latgales Zemnieks*, 31.08.1945. Nr. 71.

⁷³ *Ibidem*

⁷⁴ Latvijas PSR inteliģences pirmais kongress. *Inteliģences uzdevumi cīņā ar latviešu buržuāzisko nacionālismu. LK(b)P sekretāra A.Pelšes runa*. In: *Padomju Jaunatne*, 24.03.1945. Nr.37

⁷⁵ Strods, Heinrihs. “*Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība (1944.gads – 50. gadu vidus)*”, Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā 1940. – 1956. gadā, Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 3. sēj. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2000, 665.lpp.

⁷⁶ KRASIŅA, A. *Par daiļuma izjūtas audzināšanu*. In: *Padomju Jaunatne*, 28.10.1945. Nr. 130

⁷⁷ *Ibidem*

meitenes krāso nagus un uzacis, greznojas gredzeniem, taisa negaumīgas frizūras u.tml. Daļai jauniešu trūkst nākotnes redzējuma, sabiedrisko ideālu un mērķu.⁷⁸

Lai risinātu jaunatnes audzināšanas problēmas, padomju varas pārstāvji rosināja pastiprināt ideoloģisko darbu - izdot vairāk avīzes un literatūras darbu jaunatnei.⁷⁹ Piemēram, 1945. gada Latvijas Padomju rakstnieku savienības plēnumā tika apspriesta tāda problēma kā bērnu un jaunatnes oriģinālliteratūras trūkums. Debašu dalībnieks P.Sadovskis aizrādīja, ka no 80 grāmatām, ko līdz gada beigām bija paredzēts izdot VAPP rakstu apgādā, ir tikai 3 oriģināldarbi, kuru vairums jau izdots kara laikā Maskavā.⁸⁰

⁷⁸ SAKSE, A. *Kādu ceļu iet jaunatnei?* In: Padomju Jaunatne, 04.10.1945. Nr. 120

⁷⁹ *Avīzi jaunatnes masām.* In: Padomju Jaunatne, 15.02.1945. Nr.21.

⁸⁰ *Vairāk literatūras darbu jaunatnei.* In: Padomju Jaunatne, 28.07.1945. Nr. 91.

2. JAUNATNES PRETOŠANĀS ORGANIZĀCIJAS Z- LATGALĒ

Darba 2. nodaļā ir apskatīta jaunatnes pretošanās kustība Ziemeļlatgalē, Viļakas un Balvu skolu jauniešu pretošanās organizāciju – LNJA Viļakas nodaļas, LNJA Balvu grupas un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas – darbība 1945.gadā. Lai raksturot tās, pirmkārt, jānoskaidro : Kāds bija organizāciju izveides fons? Un – kas bija iniciators jaunatnes pretošanās grupu (LNJA un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas) izveidei?

2.1. Organizāciju izveides fons

1944. gada vasarā notika atkārtota okupācijas varas maiņa. Šoreiz atkāpās vācieši, un Latviju reokupēja padomju Sarkanā armija, kas pamazām, gabalu pa gabalam, ieņēma visu Latvijas teritoriju: Ludzu 23. jūlijā, Viļaku 24. jūlijā, Rēzekni un Daugavpili 27. jūlijā, Balvus 30.jūlijā.⁸¹ Pēc nacistu padzīšanas Latvijā pavērsās postoša un skaudra aina- saimniecības bija sagrautas, viss izpostīts, izvazāts un nodedzināts. Smagi cieta arī Ziemeļlatgales pilsētas – Viļaka un Balvi.

Vāciešiem atkāpjoties, Balvos bija nodegušas 188 dzīvojamās ēkas un 74 saimniecības ēkas, no tām 38 kūti un 36 šķūņi.⁸² Bija sagrauti un nodedzināti rūpniecības uzņēmumi: vilnas kārstuve - elektriskā spēktacija, Sērmukša dzirnavas, Damba ādu apstrādāšanas darbnīca u.c.⁸³ Arī Viļakā postījumi nebija mazāki. Kā savās atmiņās raksta kādreizējais LKP Abrenes apriņķa komitejas 1. sekretārs (1944-1945) Aleksandrs Ņikonovs: *“Viļakas galvenajā ielā bija palikušas tikai trīs mājas, pārējās bija sagrautas un nodegušas – slējās tikai skursteņi un palikušie akmens pamati. Vajadzēja atvērt veikalus, skolas, ārstniecības iestāde, atjaunot elektrostacijas darbību utt.”*⁸⁴

Par spīti lielajiem zaudējumiem un postažai, iedzīvotāju pretestības gars nebija zudis – 1944.gadā, bijušajā Abrenes apriņķī, aizsākās nacionālo partizānu grupu veidošanās kā atbildes reakcija uz atkārtoto padomju okupāciju.⁸⁵ Īpaši aktīva partizānu darbība Latgalē sākās 1945.

⁸¹ TURČINSKIS, Z. *Ziemeļlatgales “Neatkarības vienība”. Pretošanās padomju okupācijai 1946.-1954. gads.* Rīga: Latvijas Mediji, 2021, 81.lpp

⁸² ŠAICĀNE, I. *Balvi – pilsēta ezeru krastos – vēstures lappusēs(1549-2009).* Vītola izdevniecība, 2009. 230.lpp

⁸³ Ibidem, 230.lpp.

⁸⁴ MAKSIMOVA, L. *Viļaka un tās ļaudis gadsimtu ceļos.* Rēzekne: Latgales kultūras centra izdevniecība, 2005, 105.lpp.

⁸⁵ STRODS, H. *Latvijas nacionālo partizānu karš 1944-1956.* Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2012, 45.lpp.

gada pavasara otrajā pusē un pastiprinājās 1945.gada vasarā, kad uzbrukumi padomju okupācijas režīmam notika gandrīz katru dienu.⁸⁶

Lai apvienotu stihiski izveidojošās partizānu grupas, Latgalē (1944. gada 10.oktobrī) tika izveidota Latvijas Nacionālo partizānu apvienība(turpmāk: LNPA) - viena no lielākajām un ilgāk pastāvējušajām partizānu organizācijām.⁸⁷ LNPA dibināšanas iniciators bija Pēteris Supe (ar segvārdu “Cinītis”) – agronoms – viens no izcilākajiem nacionālās pretestības organizētājiem un vadītājiem Ziemeļlatgalē.⁸⁸

1945. gada janvāra sākumā LNPA partizāni pēc P.Supes pavēles sāka pulcēties Stompaku purvos (starp Viļaku un Balviem), kur uz vairākām purva saliņām izveidoja noietni.⁸⁹ Tieši šeit, uz saliņu mītnēm, notika Stompaku kauja(2.03.-3.03.1945) - lielākā kauja Latvijas nacionālo partizānu cīņu vēsturē, kurā no partizānu puses piedalījās 300, bet padomju pusē vairāk nekā 400 karotāju.⁹⁰ Partizāni šajā kaujā zaudēja 28 vīrus, tostarp no ievainojumiem mirušo “Cinīša” vietnieku Staņislavu Ločmeli(“Dūzi”), bet NKVD karaspēks – 46 kritušos.⁹¹

1945. gada pavasarī beidzās lielo noietņu un frontālo kauju laiks Abrenes apriņķī. Bija krituši pirmie spilgtākie partizānu organizētāji un vadītāji – Staņislavs Ločmelis(“Dūze”) un virsleitnants Rolands Ozols (kapteinis “Bārda”). Partizānu vadīšanu nācās uzņemt pašam Pēterim Supem(“Cinītis”), kurš apņēmās tuvākajā laikā organizēt jaunatnes pretošanās kustību.⁹²

Jau 1945.gada maijā P.Supe uzņēma sakarus ar Viļakas vidusskolas skolniecēm: Margaritu Bratušku un Ausmu Mūrnieci. “Cinītis” jauno organizāciju nosauca par “Latvju Nacionālo Jaunatnes apvienību”(LNJA; atvasināts no LNPA) un pats izstrādāja tai statūtus. Drīz vien organizācijai izveidojās vairākas grupas, kuras darbojās: Viļakā, Valkā, Rīgā, Alūksnē

⁸⁶ Ibidem, 53.lpp.

⁸⁷ TURČINSKIS, Z. *Ziemeļlatgales “Neatkarības vienība”. Pretošanās padomju okupācijai 1946.-1954. gads*. Rīga: Latvijas Mediji, 2021, 85.lpp

⁸⁸ TURČINSKIS, Z. *Latvijas Nacionālo partizānu apvienības izveidošanās un darbība Stompaku periodā (1944. gada oktobris-1945. gada marts)*, Okupācijas režīmi Latvijā 1940.-1959. gadā, Latvijas Vēsturnieku komisijas 2002. gada pētījumi, 10.sēj., 2.izd., Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 433.-482.lpp.

⁸⁹ SPRŪDE, V., Z., BEBRE, L. *Pēteris Supe- Latvijas Nacionālo Partizānu apvienības dibināšanas iniciators*. In: militaryheritage.lv Pieejams: <https://militaryheritagetourism.info/lv/military/stories/view/161?0> [skatīts 11.05.2023.]

⁹⁰ TURČINSKIS, Z. *Ziemeļlatgales “Neatkarības vienība”. Pretošanās padomju okupācijai 1946.-1954. gads*. Rīga: Latvijas Mediji, 2021, 86.lpp

⁹¹ Ibidem, 86.lpp.

⁹² TURČINSKIS, Z. *Latvijas Nacionālo partizānu apvienības izveidošanās un darbība Stompaku periodā (1944. gada oktobris-1945. gada marts..)* 440. lpp.

un Balvos.⁹³ Tā bija skaitliski lielākā jaunatnes pretošanās organizācija, kurā, pēc čekas aprēķiniem, darbojās ap 150 biedriem.⁹⁴

2.2. LNJA Viļakas nodaļa

1945. gada 11.maijā Viļakas vidusskolas skolēni – Antoņina Bratuškina, Jāzeps Dvinskis, Antons Strapcāns, Ausma Mūrniece un Ņina Burlacāne – sapulcējās skolas ābeļdārzā, lai dibinātu “Latvijas Nacionālo Jaunatnes apvienību”. Organizāciju, kuras mērķis bija: “2.1§ *Apvienot visu Latvijas skolu jaunatni vienā nacionālā jaunatnes organizācijā, lai apgūtu latvisko dzīvesziņu un sekmētu latvju tautas nacionāli politisko centienu piepildīšanos.*”⁹⁵ Viens no galvenajiem LNJA biedru uzdevumiem bija nacionālo partizānu atbalstīšana visos iespējamajos veidos: palīdzība ar pārtiku, sakaru nodibināšana un medikamentu sagāde.⁹⁶

Par organizācijas vadītāju ievēlēja 11. klases skolnieci **Antoņinu Bratuškinu(dz.1926)**, jo viņas ģimenei bija tieši sakari ar “Latvijas Nacionālās partizānu apvienības” komandieri Pēteri Supi, par vietnieku - 12. klases skolnieki **Jāzepu Dvinski(segvārds “Daugavietis”)**.⁹⁷

Jau 1945. gada martā Viļakas vidusskolas 11.klases nacionāli noskaņotie jaunieši Jāzēpa Dvinska vadībā izdeva žurnālu “Degsme”, kurā bija publicēti raksti: “Vai Kirhenšteina un Co valdība bija tiesīga likvidēt Latvijas valstisko neatkarību?” un otrs raksts, kas veltīts pulkveža O.Kalpaka piemiņai 6. martā. Tikpat aktīvi J.Dvinskis darbojies arī LNJA un palīdzējis partizāniem ar pārtikas un medikamentu sagādi. Divas vai trīs reizes veda medikamentus no Rīgas, kur vienreiz tos sagādāja feldšere Velta Ambate, citreiz – mātes māsa Anna Aleksāne.⁹⁸

Nepagāja ilgs laiks un pirmās norādes LNJA dalībniekiem deva partizānu komandieris P. Supe(“Cinītis”). Pirmais jauniešu uzdevums bija izplatīt pretpadomju uzsaukumus un skrejlapas, kas aicināja iedzīvotājus nesamierināties ar esošo stāvokli:

⁹³ Ibidem, 89.lpp.

⁹⁴ STRODS, H. *Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība(1944. gads - 50.gadu vidus)*. Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 3.sēj.: Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā. R., 2000, 613.lpp.

⁹⁵ LVA, 1986. f., 2. apr., P-9259. l., 4. sēj., 1.-2. lpp. (LNJA statūti) Pieejams: <https://www.historia.lv/dokumenti/latvijas-tevzemes-sargu-partizanu-apvienibas-latvijas-nacionalas-jaunatnes-savienibas> [skatīts 01.01.2023.]

⁹⁶ Turpat, P-9259.l., 4.sēj., 3.lpp.

⁹⁷ LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. l., 5. sēj., 546. lp.

⁹⁸ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem*. 2006, 26. lpp.(Jāzēpa Dvinska atmiņas)

“Māras zemes iedzīvotāji! [..]Latvju tauta un viņas partizāni, esiet pacietīgi! Neticiet boļševiku miermīlībai, neklausieties viņu “saldajos” vārdos un “vilinošajos” viltus solījumos, bet palieciet savās vietās un gaidiet “Brīvās latvju tautas pārstāvniecības” norādes!”⁹⁹

Otrkārt, P.Supe deva rīkojumu LNJA dalībniecei Margaritai Bratuškai - rakstīja vēstuli viņas mātai Valērijai Bratuškinai(ar segvārdu “Vija”), kurā aicināja izvērst LNJA darbību: *“Lūdzu padomāt par iesaistīšanos sava novada jauniešu – meiteņu vadītājas darbā. Margai mūsu kopējo pasākumu labā, kā arī personīgi būtu ieteicams no Viļakas izrauties un darboties Rīgā.. Vienoti augsim un audzināsim Latvijai!”¹⁰⁰*

Tas bija ieteikums veidot LNJA nodaļas, kas vēlāk aptvertu visu Latviju, jo, pēc P.Supes domām, lai uzvarētu totalitāro padomju režīmu, nacionālajā kustībā bija jāiesaistās lielākajai daļai iedzīvotāju.¹⁰¹

Paklausot P.Supes aicinājumam, 1945.gada jūlijā M.Bratuška devās uz Rīgu – uz skolotāju apmācību kursiem, kur satikās ar bijušo studiju biedreni un Valkas vidusskolas latviešu valodas skolotāju Lūciju Penci(dz.1920.g). M.Bratuškina pastāstīja L.Pencei par LNJA darbību un iedeva LNJA statūtus pārrakstīšanai.¹⁰²

1945. gada 5. decembra Lūcijas Pencis noplatināšanas protokolā krievu valodā norādīts sekojošais par Margaritas Bratuškas teikto:

“Bratuškina man stāstīja par to, ka Latgalē daudzas personas, vēloties izbēgt no padomju varas orgānu represijām, slēpjas mežā. Turpat Latgalē vietējie iedzīvotāji organizējuši nelegālas organizācijas, kas “bandītiem”(t.,i. partizāniem), kuri slēpjas mežā, palīdz ar pārtiku un informāciju.”¹⁰³

Vēlāk L.Pence LNJA statūtu norakstu nogādājusi Valkā, kur sākusi organizēt LNJA Valkas grupu - “Tālavas sili”.¹⁰⁴

Pirmie LNJA dalībnieku aresti sākās 1945. gada rudenī. 23. septembrī – arestēja Viļakas vidusskolas 11.klases skolnieci Ausmu Mūrnieci(dz. 1928), kas atmiņās raksta: *“mani*

⁹⁹ LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. l., 9. sēj., 99. lp.

¹⁰⁰ Turpat, 1.sēj., 48. lp.

¹⁰¹ ROTBAHA, K. *“Latvju Nacionālās Jaunatnes Apvienības Valkas grupa(1945)Atmiņu mantojums”*, VDK izpētes komisijas raksti. 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2015, 13.-14. pp.

¹⁰² Ibidem, 15.lpp.

¹⁰³ LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774.l., 1. sēj., 14.lp.

¹⁰⁴ ROTBAHA, K. *“Latvju Nacionālās Jaunatnes Apvienības Valkas grupa(1945)Atmiņu mantojums”(.)* 14.lpp.

arestēja mājās, kur dzīvoju kopā ar vecākiem. Tobrīd biju slima [...] Nogulēju slimnīcā apmēram divas nedēļas. Tad pārveda atpakaļ uz cietumu.”¹⁰⁵

30.oktobrī Rīgā apcietināja arī Viļakas apriņķa Stacijas pamatskolas skolotāju Arvīdu Bērziņu un Margaritu Bratušku, kas 1945. gada oktobra beigās bija devusies uz Rīgu, lai turpinātu studijas. Viņai bija jāsameklē radiobaterijas, ko balvenietis Arvīds Bērziņš bija solījis aizvest Pēterim Supem(“Cinītim”). Arvīdu Bērziņu stacijā neatradusi, Margarita Bratuška devusies uz dzīvokli, kur A.Bērziņš bija apmeties, taču arī tur viņš nav bijis. Paņēmusi baterijas, viņa gāja uz miliciju pierakstīties. Ceļā M.Bratuškinu arestēja.¹⁰⁶

Kā liecina materiāli, visvairāk cilvēku arestēja 3.novembrī, kad apcietināja 13 cilvēkus (4 Balvu jauniešus, 1 no Rīgas, 8 – Viļakas iedzīvotājus), tajā skaitā LNJA vadītāju Antoņinu Bratuškinu. Pratināšanas laikā viņa liegusies un neatzinusi savu darbību, līdz brīdim, kad čekists jautājis: “Kas jums glabājas mājās - bundžā zem klēts pamatiem?” A.Bratuškina bija apjukusi un nezinājusi, ko atbildēt. Tūlīt pat čekisti pavēlēja braukt. Milicijas vīri iegriezās A.Bratuškinas mājās un aizgāja līdz klētij, kur izraka bundžu ar dažādiem organizācijas dokumentiem: statūtiem, organizācijas biedru sarakstiem, ziņojumiem u.c.¹⁰⁷

Savās atmiņās A.Bratuškina raksta, ka šādas iekrišanas iemesls bija čekas iesūtītā cilvēka “pirksts”. Jau iepriekš A.Bratuškina bija manījusi, ka viņas mājas kāds novēro, proti, pie siena kaudzes, kas atrodas pretī mājai, kāds esot sēdējis, par ko liecinājusi izsēdētā vieta un salna tai apkārt.¹⁰⁸ Otrs aizdomīgais gadījums bija īsi pirms tam, kad māsa M.Bratuška devās studēt uz Rīgu. A.Bratuškinas ģimenes mājās(1945.gada 12.oktobrī) ieradās P.Supe, lai pārrunātu, kas darāms tepat uz vietas(Viļakā) un Rīgā.¹⁰⁹

Pēc pulksten diviem pie durvīm stipri klauvēja. Kamēr A.Bratuškinas tēvs, it kā vilcinādamies gāja vērt durvis, tikmēr partizānu komandieris atvēra logu un izleca ārā, lai paslēptos. Miliči, ienākot iekšā, jautājuši: “Kāpēc visi tik vēlu vēl augšā?” Tēvs atbildējis, ka meita Margarita Bratuška pošas uz Rīgu, tāpēc daudz kas jāsakārto un jāpalīdz. Miliči ierašanās iemeslu attaisnoja, sakot, ka meklē zagļus, lai gan patiesais nolūks bija “dabūt rokās” P.Supi(“Cinīti”).¹¹⁰

¹⁰⁵ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem.* 2006, 7. lpp.(Ausmas Mūrnieces atmiņas)

¹⁰⁶ Margarita Bratuškina. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/22)

¹⁰⁷ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem.*(..) 18.lpp. (Antoņinas Bratuškinas atmiņas)

¹⁰⁸ Ibidem. 18.lpp

¹⁰⁹ Ibidem, 19.lpp

¹¹⁰ Ibidem, 19.lpp

Līdz ar to, secināms, LNJA Viļakas grupas sagrauves iemesls bija čekas iesūtītā cilvēka darbība - izspiegošana, kas rezultējās ar pretpadomju organizācijas atmaskošanu un lietisko pierādījumu atrašanu.

Otrs iemesls LNJA grupas atklāšanai bija jauniešu konspirācijas iemaņu trūkums, par ko liecina P.Supes rakstītās vēstules, kurās partizānu komandieris dod paskaidrojumus par organizācijas būtību un izteic kritiskus aizrādījumus LNJA dalībniekiem. Piemēram, 1945. gada 14. augustā P.Supe rakstīja vēstuli LNJA vadītājai A. Bratuškinai, kurā izteica pārmetumus par slepenības principu neievērošanu. Proti, jaunieši esot izplāpājuši organizācijas principus un dalībnieku vārdus partizāniem, kas par jaunatnes pretošanās kustību nemaz nav informēti, un kam nekas par to nebija jāzina.¹¹¹

2.3. LNJA Balvu grupa

Nesamierinātība un pretspārs padomju režīmam spilgti izpaudās arī Balvu apkārtnē, kur izveidojās vairākas jauniešu pretošanās grupas, kas darbojās ciešā sadarbībā ar Latvijas Nacionālās Jaunatnes apvienības Viļakas nodaļu un tās vadību. Pagrīdnieku līderi uz Viļaku sūtīja grupas biedru sarakstus un rakstiskus pārskatus, kas sniedza ziņas par jaunatnes palīdzību Balvu apkārtnes partizāniem un izvērsto aģitācijas darbu.

LNJA Balvu grupas vadītāja bija **Zenta Burka(dz.1924)**, skolotāja Balvu pagasta Naudaskalna pamatskolā, kura izvērta aktīvu pretpadomju darbību: izgatavoja un Balvos izplatīja pretvalstiskas lapiņas, un nodeva medikamentus cilvēkiem, kas slēpās mežā. 1945. gada jūnijā iestājās nelegālajā jaunatnes organizācijā(LNJA) un iesaistīja tajā 4 jaunus biedrus: Lūciju Sarkani(ar segvārdu "Gundega"), Zeltu Kalniņu("Kaija"), Artūru Ambarovu("Austrums") un Jāni Bluču("Sakne").¹¹²

2.1. tabula

Saskaņā ar LNJA iekārtas un darbības noteikumiem un instrukciju 1945. g. 19.VIII Balvu pag. Salmaņos nodibināta I pakāpes dižjauniešu organizatoru pamatgrupa šādā sastāvā:

N.p.k.	Uzvārds, vārds	Pieņemtais vārds	Izglītība, dzimšanas dati	Tautība	Kādās organizācijās sastāvējis	Nodarbošanās	Dzīves vieta
1.	Burka Zenta	Dzelme	Vidējā 1924.g. 30.III	latviete	mazpulki	skolotāja	Balvu pag. Salmaņi

¹¹¹ LVA, 1986.f., 2.apr., P-10774.1, 9.sēj., 93.-94.lpp.(P.Supes vēstule Antoņinai Bratuškinai)

¹¹² LVA, 1986. f., 1.apr., 15454.1., 8.sēj., 548.lpp.(Zentas Burkas krimināllieta)

2.	Sarkane Lūcija	Gundega	Vidējā 1922.g. 23.X	latviete	jaunsardzēs, aizsardzēs	skolotāja	Balvu pag. Pilskalnā
3.	Kalniņa Zelma	Kaija	Pamatsk. 1915.g. 13. IV	latviete	mazpulki	ambulancē- sanitāre	Balvos Kalna 7
4.	Ambarovs Artūrs	Austrums	Pamatsk. 1928.g. 27.III	latvietis	nekādās	istrebiteļš	Balvu pag. Salmaņos
5.	Blučs Jānis	Sakne	Pamatsk. 1928.g. 30.V	latvietis	nekādās	istrebiteļš	Balvu pag. Celmenē

(Atrasts pie A.Bratuškinas 4.XI.45.g.)

Paraksti: grupas vec.: Burka

Vietiece: Sarkane¹¹³

Zentas Burkas rakstītais un A.Bratuškinai sūtītais saraksts bija lietiskais pierādījums Balvu jauniešu arestiem. Kā redzams, sarakstā bija ietverta tāda informācija (jauniešu vārdi, uzvārdi, dzīvesvietas, nodarbošanās u.c.), kas padomju drošības iestādēm ļāva bez mazākajām grūtībām atrast vainīgās personas.

Otrs lietiskais pierādījums bija Z.Burkas rakstītais un sūtītais ziņojums LNJA vadītājam A.Bratuškinai (1945.gada 26. augustā), kas sniedz pārskatu par Balvu grupas paveikto. Tajā teikts: “Pēc boļševiku ienākšanas Latvijā 1944.gada augustā grupas biedri nodibināja sakarus ar latviešu partizāniem Balvu mežos. Dzemes, Austruma un Gundegas mājās ziemā tika slēpti partizāni. Pārējie vīri, kas uzturas mežos, tika atbalstīti gan ar pārtiku, gan ar munīciju un ieročiem.”¹¹⁴

Ieročus un munīciju partizāniem gādāja **Artūrs Ambarovs (“Austrums”)** un **Jānis Blučs (“Sakne”)** – klasesbiedri, kuri pēc pamatskolas beigšanas bija spiesti iziet militārās mācības un kļūt par istrebiteļiem, t.i., apsargāt Balvu pagasta Celmenes ciema padomi. Savās atmiņās Jānis Blučs raksta:

“1928. gadā dzimušos puīšus, kuri nemācījās skolā, jau ziemā iesauca uz militārajām mācībām. Tās notika apriņķa centrā – Viļakā. Tā kā es mācījos, tad man bija jādodas mācībās tagad – jūnijā. Ko gan atlika darīt? Atlika 3 iespējas. Vai doties mācībās, kļūstot par istrabiteļu, vai kļūt par milici, vai atminēt laukus Vidzemē? Vēl bija iespēja doties mežā pie partizāniem. Mēs ar draugu Ambarovu nolēmām braukt uz šīm mācībām.”¹¹⁵

¹¹³ Ibidem, 9.sēj., 200.lpp.

¹¹⁴ LVA, 1986.f., 1.apr., 15454.l., 9.sēj., 175.lpp.

¹¹⁵ ŠAICĀNE, I. *Mazliet par dzīvi...20.gadsimtā Latvijā un ne tikai: Jāņa Bluča atmiņās*. 2014, 26. lpp.

Būdami istrebiteļos, jaunieši veica uzdevumus nacionālajā jaunatnes organizācijā: dienas laikā no kādām mājām, kas atrodas pie Balvu – Viļakas ceļa, pārveda ieročus (patronas un patšautenes) uz Zentas Burkas māju Salmaņos, kur tos noslēpa šķūnī un vēlāk nodeva partizāniem. Jauniešu darbošanās istrebiteļos ilga nepilnus 3 mēnešus. Jau 1. septembrī J.Blučs un A.Ambarovs atgriezās skolā, uz pāris nedēļām iestājās Balvu Stacijas pamatskolā, lai tiktu vaļā no uzticētajām šautenēm un istrabiteļa pienākumu pildīšanas.¹¹⁶

Otrkārt, Balvu jaunieši gādāja medikamentus (zāles, marles, šinas, ģipsi, pretsāpju līdzekļus u.c.) ievainotajiem partizāniem. Z.Burka(“Dzelme”) rakstīja vēstules uz Rīgu – savai draudzenei **Zentai Gerķei(dz. 1921.g.)** un lūdza sameklēt pārsienamos un zāles.¹¹⁷ Z.Gerķe atsaucās uz draudzenes lūgumu un zāles tālāk nodeva **Irmāi Ašmei(dz. 1907.g.)**, Zentas Burkas bijušajai klases audzinātājai, kas dzīvoja Rīgā, Stabu ielā 23-3. Tur ieradies balvenietis, kurš paņēmis Z. Gerķes sūtījumu - kasti ar medikamentiem.¹¹⁸

Sūtījums līdz Balviem nācis vairākas nedēļas, par ko liecina Z.Burkas pateicības vēstule Z.Gerķei: “Izsaku Tev visdziļāko pateicību par vērtīgo sūtījumu, kuru saņēmu tikai 19.septembrī, agrāk neviens nav uzņēmies to paņemt, un tā tas ceļoja divas nedēļas pa zemes ceļu no Rīgas uz Balviem. Man iezagās prieka asaras acīs redzot visu to, ko Tava gādīgā roka un labā sirds ir sarūpējusi.”¹¹⁹

Sākumā Z.Gerķe nav zinājusi, kādam nolūkam medikamenti paredzēti, tikai vēlāk no I.Ašmes uzzināja, ka Balvos darbojas Latvijas Nacionālā Jaunatnes apvienība, kas palīdz nacionālajiem partizāniem ar medikamentu, ieroču, munīcijas un pārtikas sagādi. Z.Burka(“Dzelme”) piesardzības nolūkos Z. Gerķei neatklāja, kam zāles paredzētas. Teica, ka medikamenti vajadzīgi Balvu skolas aptiekai.¹²⁰

Kā liecina materiāli, par LNJA Balvu grupas darbību zināja arī **Antoņina Buža(dz. 1925.g.)** un **Milda Svarupe(dz. 1924.g.)**, kuras nebija organizācijas dalībnieces. Jaunietes apsūdzēja pēc KPFSR KK 58-12 panta par ‘dzimtenes nodevības atbalstīšanu’: zinot, ka pastāv pretvalstiska jaunatnes organizācija, par to nepaziņoja valsts iestādēm.¹²¹ Pēc tāda paša panta notiesāja arī skolotāju **Irmu Ašmi**, kas līdz aresta brīdim dzīvoja Rīgā (iepriekš strādāja Balvu ģimnāzijā). Skolotāja sazinājās ar Z.Burku un rakstīja vēstuli, kurā aicināja bijušo audzēkni būt apdomīgākai un nepārsteigties, jo spēki pretdarbībai var būt par maziem. Vienlaikus vēstulē ‘ieskanas’ cerības par drīzām pārmaiņām - doma par drīzu PSRS un

¹¹⁶ Ibidem, 28.lpp.

¹¹⁷ LVA, 1986.f., 2.apr., P – 10774.l., 10.sēj., 3.lpp.

¹¹⁸ Zentas Gerķe. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/276)

¹¹⁹ LVA, 1986.f., 2.apr., P – 10774.l., 10.sēj., 4.lpp.

¹²⁰ Zenta Gerķe. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/276)

¹²¹ LVA, 1986.f., 2.apr., P – 10774.l., 7.sēj., 525.lpp.

rietumvalstu konfliktu, kas varētu palīdzēt atjaunot Latvijas neatkarību.¹²² I.Ašme tika notiesāta, jo zināja par LNJA organizācijas darbību, t.i., pēc šīs organizācijas biedru lūguma iegādājās medikamentus un nodeva tiem, kas slēpās.¹²³

LNJA darbojās arī **Nikolajs Barkāns(dz. 1928.g.)**, 17-gadīgs jauniešs, kurš 1945. gada jūlijā iestājās nelegālajā jaunatnes organizācijā, izpildīja grupas vadītāja pienākumus, veda ziņojumus uz Viļaku, direktīvas un aģitācijas materiālus uz Balviem.¹²⁴ Atšķirībā no Z.Burkas, N.Barkāns nesūtīja uz Viļaku savas grupas jauniešu sarakstu, kurā bez viņa darbojās Elmārs Liepa un Ludis Kampernauzs, uzskatot, ka konspirācijas nolūkā tas nav jādara. Tāpēc čekistu rokās nav nokļuvis N.Barkāna vadīto jauniešu saraksts, un pārējie puisi no šīs grupas netika arestēti.¹²⁵

Kā var secināt pēc tiesas procesa materiāliem, 13 balvenieši – sešas sievietes¹²⁶ un septiņi vīrieši¹²⁷ – tika apsūdzēti un notiesāti, tikai diviem no tiem (Pāvelam Salmanim un Jānim Teibem) piesprieda nosacītu soda mēru. Notiesāto vidū 6 bija skolotāji un 1 vidusskolas audzēknis. Tāpēc nevar piekrist padomju laika apgalvojumam: “1945. gada pavasarī un vasarā tagadējo Balvu, Gulbenes un Alūksnes rajona teritorijās Cinītis noorganizēja ārkārtīgi aktīvu un nežēlīgu bandu, kurā iesaistīja bijušos šucmaņus un citus hitleriešu rokaspuišus, kā arī nacionālistiski noskaņotus, politiski analfabētus jauniešus.”¹²⁸ Jaunieši, kas bija iesaistījušies organizācijā, bija politiski izglītoti, bet tieši viņi asāk uztvēra padomju režīma negācijas: padomju represijas, māju un iedzīves iznīcināšanu, nepamatotu iedzīvotāju apcietināšanu u.tml.

¹²² LVA, 1986.f., 2.apr., P – 10774.l, 10.sēj., 16.lpp.

¹²³ Ibidem, 8.sēj., 575.lpp.

¹²⁴ Ibidem, 5.sēj., 572.lpp.

¹²⁵ Nikolaja Barkāns. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/230)

¹²⁶ Notiesātās jaunietes: Ina Gaigala, Zenta Burka, Irma Ašme, Lūcija Sarkane, Antoņina Buša un Milda Svarupe

¹²⁷ Notiesātie Balvu jaunieši: Nikolajs Barkāns, Arvīds Bērziņš, Miķelis Laizāns, Jānis Teibe, Artūrs Ambarovs, Pāvels Salmanis un Jānis Blučs

¹²⁸ LAPSA, J., KOKOREVIČS, N., VĀCZEMNIEKS, L. *Ugunsgrāmata: Stāsti par čekistiem*. Rīga: Avots, 1987, 181.-182.lpp.

2.4. Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācija

1945. gada 15.maijā, kādā saulainā pavasara dienā, pieci jaunieši, kas nesēn bija beiguši Eržapoles pamatskolu, sanāca kopā pie Viļakas ezera Meirupītes, lai nodibinātu Brīvās Latvijas jauno partizānu organizāciju. Tikšanas laikā jaunieši iepazinās ar organizācijas statūtiem, organizācijas darbības principiem un uzdevumiem, kas skanēja sekojoši: 1)audzināt Latvijas iedzīvotājus nacionālisma garā, veicot pretpadomju aģitāciju ar proklamācijām ; 2)iesaistīt organizācijā plašus iedzīvotāju slāņus, it īpaši nacionāli noskaņoto jaunatni; 3)palīdzēt nacionālajiem partizāniem atjaunot neatkarīgu Latvijas valsti;¹²⁹

Par organizācijas vadītāju ievēlēja Robertu Sprukuli, 9.klases skolnieku, kurš savās atmiņās raksta par to dienu – 1944. gada jūlija un turpmāko mēnešu – atmosfēru un noskaņojumu, kas viņam, nacionāli domājošam jauniešim, lika sākt rīkoties: *“Kauju trokšņi atskanēja gan vienā, gan otrā Viļakas pusē. Ar partizāniem saistīto cilvēku mājas tika nodedzinātas, un viss nolīdzināts līdz ar zemi. Kaimiņu ciemā, tēlojot partizānus, bija laupījuši jaunie istrabiteļi.”*¹³⁰ Jaunietis, nespēdams samierināties ar notiekošo, nolēma veidot pretpadomju grupu, iesaistot bijušos skolasbiedrus: Marjanu Dadžānu, Antonu Strapcānu, Jāni Skotku, Ādolfu Jeromānu un Franci Strupku.¹³¹

Tādā veidā dibināta tika Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācija, kas bija tieši saistīta ar nacionālo partizānu darbību, īpaši ar partizānu komandieri Pēteri Supi(“Cinīti”), kurš sniedza mutiskus un rakstiskus norādījumus, kā labāk veikt pretošanās darbu padomju varas iestādēm.¹³²

Pirmā tikšanās ar partizānu komandieri notika 1945.gada 12.maijā, kad Antons Strapcāns(“Vītols”) ieradās mežā, lai informētu Pēteri Supi par ieročiem, kas bija savākti, fronteī pārejot Viļakas apvidu. Taču partizānu komandieris P.Supe aicināja jauniešus būt apdomīgiem - brīdināja, ka sakarā ar daudzajām pēdējā laika sadursmēm un cilvēku upuriem bez norādījuma nerīkoties, bet būt gatavībā un gaidīt.¹³³

¹²⁹ LVA, 1986.f., 1.apr., 1.sēj., 7.-10.lpp.

¹³⁰ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem.* 2006, 7. lpp.(Roberta Sprukuļa atmiņas)

¹³¹ LVA, 1986.f., 1.apr., 15454.1., 1.sēj., 17. lpp.

¹³² Ibidem, 1.sēj., 15.lpp

¹³³ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem.* 2006, 7. lpp.(Roberta Sprukuļa atmiņas)

Kā atmiņās raksta R.Sprukulis – ieročus izdevās atrast pie Viļakas - Žīguru ceļa Meirupītes krastiem, kur, vācu karaspēkam atkāpjoties, bija atstātas artilērijas čaulītes(apmēram 90-100mm), mīnmetēju mīnas, dažas tanku dūres un cita veida munīcija.¹³⁴

Otrkārt, jaunieši izgatavoja un izplatīja pretpadomju skrejlapas, tās izbārstot uz ceļiem pielīmējot pie žogiem un citur. Roberts Sprukulis(“Romāns”) skrejlapu salikšanu un iespiešanu veica lauku mājas bēniņos, izmantojot rakstāmmašīnu, ko atrada netālu no vācu izveidotajiem ierakumiem Viļakā. Pie šķūņa, kura priekšā bija kaudze ar acīmredzamām piefrontes saimniecības mantām: rakstāmmašīnas, bundžas ar šķidro stiklu, sausā spirta kārbīņas u.c.¹³⁵

Daudz ierosmju savai darbībai, R.Sprukulis smēlās no brošūras par Krasnodoras varoni Oļegu Koševoju(1926-1943) - ukraiņu izcelsmes padomju partizānu, kurš organizēja antinacistu komjaunatnes organizāciju “Jaunā Gvarde”, kas Otrā pasaules kara laikā(1941-1945) cīnījās pret nacistiem Krasnodonā.¹³⁶

Guvīs iedvesmu un daudz vērtīgu ierosmju, R.Sprukulis devās uz vietējo Tautas namu, kur vienā telpā atradusies vietējās avīzes “Latgales Zemnieks”¹³⁷ tipogrāfija. Durvis telpai bija visai bēdīgā stāvoklī, un to atvēršana jaunietim neprāsīja daudz pūļu, vienīgi traucējusi apziņa, ka pirmo reizi darot ko tādu, kas ir pret viņa dabu. Tipogrāfijas mašīnas bija aizvestas un telpā atradās vien galds ar divu lappušu avīzes salikumu. Roberts Sprukulis to izjauca un mēteļa kabatās sabēra divas riekšavas smago, eļļaino svina burtu, ko vēlāk izmantojis skrejlapu salikuma veidošanai.¹³⁸

Pateicoties R.Sprukuļa uzņēmībai, Viļakā tika pavairotas vairāk nekā 200 pretpadomju lapiņas, kas tika izbārstītas uz ceļiem, izkaisītas pastkastēs, pielīmētas pie žogiem un citur.¹³⁹

Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācija pastāvēja neilgu laiku – no 1945. gada maija līdz septembra beigām, kad sākās pirmie aresti. Pirmo (1945. gada 22. septembrī) apcietināja organizācijas vadītāju R.Sprukuli, kurš tika viltīgā veidā ievilināts aresta vietā.¹⁴⁰ Tajā dienā viņa mājās ieradīs milicijas darbinieks, kurš teica, ka jādodas uz Viļaku, lai šo to noskaidrotu. Jaunietis paklausījās un gājis, bet milicijas darbinieks soļojis aiz viņa apmēram 30 metru

¹³⁴ Ibidem, 8.lpp.

¹³⁵ Ibidem, 10.lpp.

¹³⁶ Ibidem, 8.lpp.

¹³⁷ **Latgales Zemnieks**- Abrenes aprīņķa avīze, kas iznāca Viļakā no 1945. gada 6.februāra

¹³⁸ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) aprīņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem.* 2006, 7. lpp.(Roberta Sprukuļa atmiņas)

¹³⁹ LVA, 1986.f., 1.apr., 15454.l., 1.sēj., 15. lpp.

¹⁴⁰ LVA, 1986.f., 1.apr., 15454.l., 1.sēj., 18.lpp.

attālumā. Kad nonākuši līdz garnizonam, R.Sprukuli pagriezta uz sētas pusi, pa sētas robu iestūma iekšpusē. Pirmie vārdi, ko jaunietis tur dzirdēja, bija: “Spēle beigusies!”(krievu valodā “игра закончена!”).¹⁴¹

Drīz pēc aizturēšanas, sākās kratīšanas R.Sprukuļa mājās. Vienā no pirmajām - tika atrastas un izņemtas nedaudzas vācu šauteņu patronas, daudz grāmatu un pastmarku kolekcija, kam ar lietu nebija nekāda sakara.¹⁴² Trešajā kratīšanas reizē, izbakstot ar durkļiem un iesmiem mājas apkārtni, tika atrasta pagaidu pagraba grants uzbērumā noslēptā skārda kārba ar tipogrāfijas burtiem. Turpat bija organizācijas biedru saraksts, kas kalpoja par lietisku pierādījumu pārējo dalībnieku arestiem.¹⁴³

Līdz 1945. gada oktobrim apcietināja arī: Antonu Strapcānu(ar segvārdu “Vītols”), Ādolfu Jeromānu(“Ziemeli”), Marjanu Dadžānu(“Vilni”), Franci Strupku, Jāzepu Prancānu, Jāni Skotku un Aneliju Bukovsku.¹⁴⁴

1946.gada 11.martā Latvijas PSR IeTK Kara tribunāls astoņiem apsūdzētajiem Viļakas jauniešiem(septiņiem puisiem un vienai jaunietei) pasludināja vienādu soda mēru – 10 gadi apcietinājumā, tiesību atņemšana uz 5 gadiem ar mantas konfiskāciju, lai gan trim jauniešiem(Anelijai Bukovskai, Francim Strupkam un Jānim Skotkam) apsūdzībā bija minēts – dzimtenes nodevības atbalstīšana.¹⁴⁵

Kopsavelkot 2. nodaļas saturu, secināms, ka visas 3 jaunatnes pretošanās grupas – LNJA Viļakas nodaļa, LNJA Balvu grupa un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācija – bija cieši saistītas ar nacionālo partizānu darbību, īpaši ar partizānu komandieru Pēteri Supi. Tās bija pretpadomju grupas, kas darbojās pēc P.Supes norādījumiem un viņa vadībā.

Visas organizācijas tika likvidētas un ātri atklātas, jo: 1)jauniešiem trūka konspirācijas iemaņu un praktiskas pieredzes, kā darboties totalitāra režīma apstākļos; 2)Aresta brīdī jauniešu dzīvesvietās tika atrasti lietiskie materiāli: organizāciju statūti, dažādi grupu saraksti, grupu ziņojumi, zīmītes, vēstules, skrejlapas u.c.; 3)Treškārt, organizāciju atmaskošanu sekmēja LPSR drošības iestāžu darbība – čekas cilvēki, kas izspiegoja jauniešus un viņu darbību.

¹⁴¹ Roberts Sprukulis. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/1551)

¹⁴² ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem.* 2006, 7. lpp.(Roberta Sprukuļa atmiņas)

¹⁴³ Ibidem, 8.lpp.

¹⁴⁴ LVA, 1986.f., 1.apr., 15454.l., 2.sēj.

¹⁴⁵ Ibidem, 2. sēj., 34. lpp

3. JAUNATNES PRETOŠANĀS SAGRĀVE

Darba 3.nodaļā ir aplūkots jaunatnes pretošanās sagrāves process: organizāciju dalībnieku aresti, pratināšanas norise, tiesa un jauniešu gaitas izsūtījumā un atgriežoties dzimtenē.

3.1. Aresti

LNJA un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas dalībnieku aresti sākās 1945. gada rudenī. Iemesls arestu uzsākšanai bija atrastie lietiskie materiāli – organizāciju statūti, dalībnieku saraksti(ar uzvārdiem, segvārdiem utt.), ziņojumi, vēstules, pretpadomju skrejlapas, zīmītes, norādījumi u.c. – kas kalpoja par vainīgo personu atklāšanas līdzekli.

Lai arestētu pretvalstisko organizāciju – LNJA un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizāciju - dalībniekus, čekisti izmantoja ievilināšanas un iemānīšanas metodi. Piemēram, pret LNJA dalībniecēm, Balvu valsts ģimnāzijas skolotājām, Lūciju Sarkani un Zentu Burku, kurām tika pateikts ierasties Viļakas nodaļā (pie partorga) saņemt skolas militārajai apmācībai piešķirtos šaujamieročus. Z.Burka atteicās braukt, bet Lūcija Sarkane piekritusi - kopā ar kolēģi Genofīju Bušu iekāpušas mašīnā un priecīgā prātā, neko nenojaušot, devušās ceļā, līdz brīdim, kad mašīna iegriezusies Viļakas čekas virzienā. Tika nākamajā rītā, kas darbā vairs neieradās ne Zenta, ne Lūcija, Buša saprata, cik smalki, pamatīgi viss bija izpētīts, apsvērts un izrēķināts. Cik viņas bijušas naivas!¹⁴⁶

Tieši Viļakas čekā sākās jauniešu “nebrīves ceļš” – ilgie mēneši ieslodzījuma kamerās, mokpilnās pratināšanas stundas un negulētās naktis. Kā liecina laikabiedru atmiņas, izmeklētāji pret jauniešiem pielietoja fizisku spēku un spīdzināšanas metodes(sišanu, spārdīšanu, spīdzināšanu ar bezmiegu u.c.), lai iegūtu vajadzīgo informāciju par partizāniem un viņu mītnēm mežā. Piemēram, Jāzeps Dvinskis savā atmiņu stāstījumā raksta, ka īpaši nežēlīgs bijis NKVD Viļakas apriņķa daļas izmeklētājs Fjodorovs un tulks Piners, kurš kādā pratināšanā teicis: “*Mēs ieņēmām Berlīni, bet jūs – skolas šmurguļi – gribat gāzt padomju varu?*”¹⁴⁷ Savu teikto viņš pārtulkoja krievu valodā izmeklētājam, un tad atkal sākās jautājumi par partizāniem. Tā kā nesaņēma atbildi, pratinātājs jaunieta sita ar gumijas steku, gāza uz grīdas, plēsa aiz matiem, spārdīja ar kājām u.tml. ¹⁴⁸ Kā apgalvo J.Dvinskis, neviens no arestētajiem LNJA

¹⁴⁶ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem*. 2006, 37.lpp.(Lūcijas Sarkanē atmiņas)

¹⁴⁷ DREIMANE, I. *Nacionālie partizāni Ziemeļlatgales iedzīvotāju atmiņās*. Vēsturnieku komisijas raksti, 17. sēj.: Nacionālā pretošanās komunistiskajiem režīmiem Austrumeiropā pēc Otrā pasaules kara. 2007, 183. lpp.

¹⁴⁸ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem*. 2006, 26.lpp.(Jāzēpa Dvinska atmiņas)

dalībniekiem nacionālos partizānu nenodeva un vārdus neatklāja. Nav iemesla tam neticēt, jo viņa teikto apstiprina arī krimināllietu dokumenti.

Otrām kārtām, padomju izmeklētāji apsūdzētajiem jauniešiem centās pierādīt, ka viņi glabājuši ieročus un plānojuši terora aktus pret padomju un partijas darbiniekiem. Jāuzsver, ka izmeklētāju “sekmes”, lietojot pat visnesaudzīgākos pratināšanas līdzekļus, ieskaitot, fizisko ietekmēšanu, bija līdzīgas. Nevienā gadījumā izmeklētājiem neizdevās pierādīt, ka jaunieši būtu izdarījuši bruņotus uzbrukumus partijas un valdības vadītājiem. Tikai retos gadījumos izdevās pierādīt, ka ieročus jaunieši vākuši vai glabājuši, lai tos izmantotu cīņā, kad sāksies karš starp ASV un PSRS. Šāda apsūdzība bija izvirzīta, piemēram, LNJA dalībniecei Margaritai Bratuškai, kas tiesāta pēc KPFSR 19-588 panta – “gatavošanās terora aktiem pret padomju un partijas darbiniekiem”.¹⁴⁹

1945. gada novembrī jauniešus no Viļakas pārveda uz Rīgas čeku(Stabu ielā), pēc tam uz Rīgas Centrālcietumu, kur jaunieši pavadīja vairākus mēnešus, līdz sagaidīja tiesas spriedumu.¹⁵⁰ Arī tur jauniešiem nācās pārciest ne mazums grūtību un pārdzīvojumu. Piemēram, Staņislava Šaicāne, LNJA dalībniece, savās atmiņās raksta: “*Pratināšanas parasti notika naktīs pēc plkst.23.00. Nevienam pat nezināja, kad, kurā brīdī var tevi izsaukt. Un tā katru nakti, kad ar trīsām gaidīji, vai neatvērsies durvīs lūka, vai tikai nenosauks tava uzvārda pirmo burtu. Naktīs tika dzirdēti kliegzieni, vaidi, kaut kāds neizskaidrojams troksnis.*”¹⁵¹

3.2. Tiesa

1946. gada 10. aprīlī (26. aprīlī un 20.septembrī) tiesas spriedums tika pasludināts 59 cilvēkiem, no kuriem 25 bija Viļakas jaunieši un 13 balvenieši.¹⁵² Pārējās personas, kas tika aizturētas un tiesātas, bija vai nu pazīstamas ar jauniešiem, vai arī sniegušas kādu materiālu palīdzību nacionālajiem partizāniem, jo to rindās atradās tuvi ģimenes locekļi. Daži jaunieši nebija oficiāli iesaistījušies kādā LNJA grupā, bet darbojušies individuāli vai arī bija pazīstami ar partizānu komandiera Pētera Supes ģimeni, piemēram, Genovefa Supe (“Cinīša” māsa), Staņislava Šaicāne, Irma Ašme un Zinaīda Kozlovska.¹⁵³

¹⁴⁹ LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. l., 8. sēj., 392.–397. lp.

¹⁵⁰ Margarita Bratuškina. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/22)

¹⁵¹ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem.* 2006, 41.lpp.(Staņislavas Šaicānes atmiņas)

¹⁵² LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. l., 8. sēj., 392.–397. lp.

¹⁵³ Turpat, 8. sēj., 392.–394. lp.

3.1. tabulā ir apkopoti dati par tiesas pasludināto spriedumu 59 personām, kas bija apsūdzētās pēc KPFSR KK 58. panta par : “dzimtenes nodevību”, “pretpadomju aģitāciju”, “līdzdalību dzimtenes nodevībā”, “darbību pretpadomju organizācijā” vai “neziņošanu padomju varas iestādēm par organizāciju”.

3.1. tab. 1946. gada 10. un 20.aprīļa un 26. septembra tiesas spriedums¹⁵⁴

Apsūdzības pants	Tiesāto skaits	Vīrieši	Sievietes	Piespriestais sods
KPFSR KK 58 ^{1a} . p., Dzimtenes nodevība	23	9	14	10+5+k (brīvības atņemšana uz 10 gadiem, tiesību zaudēšana uz 5 gadiem, viss manta konfiskācija)
17-58 ^{1a} . p., Līdzdalība Dzimtenes nodevībā	17	5	12	2 cilvēkiem – 8+3+k; 3 cilvēkiem – 7+3+k; 1 cilvēkam – 5+3+k; 8 cilvēkiem – 10+5+k; 3 cilvēki pierādījumu trūkuma dēļ attaisnoti
58 ¹⁰ . p., Pretpadomju aģitācija	3	-	3	10+5+k
17-58 ^{1a} ., 58 ¹¹ . p., Līdzdalība Dzimtenes nodevībā un darbība pretpadomju organizācijā	3	2	1	Pierādījumu trūkuma dēļ attaisnoti
58 ¹² . p., par neziņošanu	12	10	2	5 cilvēkiem – 5+2+k; 3 cilvēkiem – nosacīts sods; 3 cilvēkiem – 7+3+k;
109.pants	1	-	1	Nosacīts sods
Kopā	59	26	33	

Izskatot tiesas materiālus, tika secināts, ka jaunākais, kuram tika piespriesti desmit gadi padomju pārraudzināšanas nometnēs, bija Laimonis Junga(dz.1930.g.), kuram aresta brīdī bija 15 gadi. Pārējie notiesātie jaunieši bija vecumā no 16 līdz 19 gadiem, tikai daži - vecāki par 21 gadu.¹⁵⁵

¹⁵⁴ LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. l., 8. sēj., 392.-397.lpp

¹⁵⁵ Turpat, 8.sēj., 392.-397.lpp

Pēc sprieduma pasludināšanas mācības pārtrauca 19 Viļakas vidusskolas jaunieši un pieci Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas dalībnieki.¹⁵⁶

3.3. Izsūtījums

Pēc tiesas sprieduma pasludināšanas sākās jauniešu mokpilnais “Golgātas ceļš” uz Sibīriju – uz Krievijas Tālo ziemeļu apgabaliem. 1946. gada 24. aprīlī notiesātos LNJA dalībniekus veda uz vilcienu vagoniem, kas atradās netālu no Rīgas Centrālcietuma. Vienā vagonā brauca visas latvietes(LNJA dalībnieces), otrā - notiesātie LNJA dalībnieki.¹⁵⁷

Vilciens no Rīgas izbrauca 1946. gada 24.aprīlī caur Krustpili, Rēzekni, Zilupi, Veļikije Luki, Maskavu utt., līdz nonāca gala punktā – Taišetas nometnē, kur vienuviet satikās notiesātie LNJA(Viļakas, Valkas, Rīgas un Balvu grupu) dalībnieki.¹⁵⁸ Savās atmiņās LNJA Valkas grupas(“Tālavas sili”) dalībniece Lilita Forstmane raksta:

“Taišetā ieradāmie apmēram 80 skolēni no Viļakas, Valkas un vēl citurienes. Visi bijām bērnišķīgi un izraisījām apbrīnu pat apbruņotajā konvojā.”¹⁵⁹

Tieši šeit, labošanas darbu nometnē, jauniešiem nācās izciest piespiesto sodu, veicot dažādus fiziskus darbus, piemēram, strādājot mežā, lauksaimniecībā, būvējot dzelzceļus, rokot grāvjus u.tml. Nācās izciest badu un dzīvot necilvēcīgos apstākļos. Piemēram, LNJA dalībnieks N.Barkāns savās atmiņās raksta:

“Pēc sešu mēnešu darba Taišetas taigā, kur nokļuvi uzreiz no Rīgas, pie miltiem, ūdens, sālītām zivīm un skuju novārījuma (lai nemestos cinga), mani, 39 kg smagu, jeb pareizāk — vieglu, izdeva veselības uzlabošanai uz Taišetas centrālo slimnīcu.”¹⁶⁰

Daudzi jaunieši, par spīti grūtībām, badam un smagajam darbam, nezaudēja cerības atgriezties Latvijā. Piemēram, LNJA dalībniece Margarita Bratuška(“Marga”), kura, būdama tālu prom no dzimtenes, sarakstījās ar savu filoloģijas pasniedzēju Jāni Endzelīnu(1873-

¹⁵⁶ Turpat, 8. sēj., 392.-397.lpp.

¹⁵⁷ Margarita Bratuškina. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/22)

¹⁵⁸ Antoņina Bratuška. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/23)

¹⁵⁹ ROTBAHA, K. “*Latvju Nacionālās Jaunatnes Apvienības Valkas grupa(1945)Atmiņu mantojums*”, VDK izpētes komisijas raksti. 1. sēj. Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2015, 14. lpp.

¹⁶⁰ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem.* 2006, 28.-29.lpp.

1961).¹⁶¹ Rakstīja vēstules, kurās stāstīja par savām darba gaitām, apstākļiem un pārdzīvoto izsūtījumā (skat.piel. Nr.4).

Profesora rakstīto vēstuļu saturs M.Bratuškinai un citiem represētajiem filologiem kopumā liecina, ka viņš dziļi izjutis staļinisma represiju netaisnīgumu. Profesors sūtīja lēģeros mītošajiem arī grāmatas, naudu, bet galvenais – uzmundrinošus vārdus un pārliecību, ka viņi nav ne aizmirsti, ne arī par kaut ko vainīgi. Šīs vēstules deva atbalstu izturēt un veda atpakaļ uz dzimteni (skat. piel. Nr.4).¹⁶²

Liela daļa jauniešu 50. gadu vidū un beigās atgriezās Latvijā, taču apgrūtinātas bija darba un izglītības ieguves iespējas. Otrkārt, jauniešiem bija jāievēro pasu režīms, kas nozīmēja, ka nedrīkstēja dzīvot ne Rīgā, ne tās apkārtnē 100 km attālumā.¹⁶³

Šāds fakts spilgti atspoguļots LNJA dalībnieka N.Barkāna atmiņās:

“No izsūtījuma mani atbrīvoja 1956. gada 20. jūlijā. Darbu, diemžēl, man kā bijušajam sibīrietim neizdevās atrast ne Gulbenē, ne Balvos, ne Viļakā, ne pat Viļakas sovhozā. Biju spiests atgriezties Karagandā un tur vēl nostrādāt pusgadu(..) Augstskolā pat nemēģināju stāties, jo mans klases un sola biedrs Leonards Oleksāns, kurš bija jau agrāk atgriezies Latvijā, mēģināja stāties Latvijas Valsts universitātē, bet tās pašas Sibīrijas dēļ netika uzņemts, kaut arī iestājek sāmenos bija labākais rezultāts”¹⁶⁴

Apkopojot 3. nodaļas saturu, secināms, ka jaunatnes pretošanās rezultāti bijuši traģiski, ņemot vērā, ka lielāko daļu jaunatnes pretošanās organizāciju dalībnieku arestēja un vēlāk notiesāja pēc KPFSR KK 58. panta “par dzimtenes nodevību”. Daudzi jaunieši tikai izpildīja civiltiesisko pienākumu - palīdzēja saviem radniekiem (partizāniem) ar pārtiku un medikamentiem, kas, apstākļu spiesti, bija devušies mežā, bet rezultātā - par to tika sodīti ar 10 gadiem labošanas darba nometnēs.

¹⁶¹ **Jānis Endzelīns(1873-1961)** – latviešu valodnieks. Viens no 1944. gada 17. marta Latvijas Centrālās padomes memoranda parakstītājiem.

¹⁶² VILCIŅŠ, T. Jāņa Endzelīna sarakste ar represētajiem filologiem. In: Karogs, 01.03.1990. Nr.3.

¹⁶³ DREIMANE, I. *Nacionālie partizāni Ziemeļlatgales iedzīvotāju atmiņās*. Vēsturnieku komisijas raksti, 17.sēj. Nacionālā pretošanās komunistiskajiem režīmiem Austrumeiropā pēc Otrā pasaules kara, 2007, 183.lpp.

¹⁶⁴ ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem*. 2006, 28.-29.lpp.

SECINĀJUMI

Pēc Otrā pasaules kara beigām Latvijā sākās Nacionālo partizānu karš(1944-1956), plaša organizēta bruņotās pretestības kustība, kam līdztekus pastāvēja nevardarbīgā pretošanās uzspiestajam režīmam. Tā bija Latvijas skolu jaunatnes pretošanās kustība, kas pēckara periodā(1945-1947) bija cieši saistīta ar bruņoto pretošanās kustību. Īpaši spilgti tā izpaudās Ziemeļlatgalē, bijušajā Abrenes apriņķī, kur izveidojās 2 pretpadomju organizācijas – Latvijas Nacionālā Jaunatnes apvienība un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācija – kuru augstākākais programmatiskais mērķis bija brīvas, neatkarīgas un demokrātiskas Latvijas atjaunošana un padomju totalitārās okupācijas sistēmas gāšana.

Abu organizāciju nevardarbīgā pretošanās padomju varai izpaudās dažādās formās: 1)tika rakstītas un izplatītas pretpadomju skrejlapas/nacionāla satura izsaukumi; 2)izdoti žurnāli(“Degsme”). 3)tika vāktas ziņas par padomju varas iestādēm un drošības dienesta darbības plāniem; 4)daļa jauniešu, nebaidoties no aizturēšanas un apcietināšanas, palīdzēja partizāniem ar pārtiku, adīja zeķes, cimdus; gādāja medikamentus: vati, marli, ģipsi, šinas, marles, pretsāpju līdzekļus u.c.

Abas organizācijas – LNJA un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācija – izveidoja Ziemeļlatgales nacionālo partizānu komandieris Pēteris Supe(“Cinītis”), kurš izstrādāja organizāciju statūtus. Tās darbojās viņa vadībā un uzraudzībā. P.Supe deva norādījumus un rakstīja vēstules LNJA dalībniekiem, kurās sniedza paskaidrojumus par organizācijas būtību un atgādināja par konspirācijas principu un slepenības ievērošanu. Pēc vēstuļu teksta secināms, ka jaunieši bijuši neapdomīgi un pārkāpuši statūtu principus, piemēram, atklājot organizāciju dalībnieku vārdus partizāniem, kas par jaunatnes pretošanās kustību nebija informēti. Tas nozīmē, ka jaunieši pārkāpa LNJA statūtu 19 § paragrāfa punktu, kurā teikts, ka “apvienības biedri nedrīkst nevienam(ne vecākiem, tuviniekiem, radniekiem, ne pazīstamiem) izpaust par sevi un citiem, kuri ir pagrīdes organizāciju dalībnieki.”¹⁶⁵

Otrkārt, pēc vēstuļu teksta var secināt, ka P.Supe(“Cinītis”) plānoja izveidot plašu un visaptverošu jaunatnes pretošanās organizāciju, kas aptvertu arī kaimiņvalstu teritoriju. Bija paredzēts izveidot arī Latvijas Nacionālo apvienību(LNA), kurā plānoja iesaistīt dalībniekus -

¹⁶⁵ LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. l., 4. sēj., 8. lpp. Pieejams: <https://www.historia.lv/dokumenti/latvijas-tevzemes-sargu-partizanu-apvienibas-latvijas-nacionalas-jaunatnes-savienibas>[skatīts 10.10.2023.]

vecākus par 21 gadu. Taču LNA nespēja nodibināt, jo 1945.gada septembrī – oktobrī sākās Latvijas Nacionālās Jaunatnes apvienības dalībnieku aresti.

Abas organizācijas – LNJA un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācija – pastāvēja neilgu laiku (no 1945.gada pavasara līdz rudenim) un tika ātri atklātas un likvidētas, jo:

1) Jauniešiem trūka konspirācijas iemaņu un praktiskas pieredzes, kā darboties totalitāra režīma apstākļos;

2) Aresta brīdī jauniešu dzīvesvietās tika atrasti lietiskie materiāli (vairāk kā 60 dokumenti) – organizāciju statūti, grupu saraksti, ziņojumi, vēstules, zīmītes, pretpadomju lapiņas u.c. – kas bija pierādījumi jauniešu pretpadomju darbībai.

3) Treškārt, jaunatnes pretošanās pagrāves iemesls bija LPSR drošības iestāžu darbība. Pretpadomju grupas tika atklātas, pateicoties čekas izraudzītajiem cilvēkiem - ziņotājiem, kas informēja padomju varas pārstāvjus par jauniešu darbībām un viņu sakariem ar partizāniem.

1946. gada 10. aprīlī (26. aprīlī un 20. septembrī) LPSR IeTK karaspēka Kara tribunāls notiesāja 59 personas vecumā no 15 līdz 26 gadiem – 25 LNJA Viļakas nodaļas un 13 Balvu grupas dalībniekus. Pēc tiesas sprieduma pasludināšanas LNJA un Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas dalībnieki tika sodīti un nosūtīti “pāraudzināšanai” uz Sibīriju – Krievijas tālo ziemeļu apgabaliem: Taišetū, Karagandu, Madaganu u.c.

Apkopojot visu minēto, secināms, ka jaunatnes pretošanās rezultāts bija pagrāve, kuras pamatā bija jauniešu pieredzes, konspirācijas iemaņu trūkums un LPSR iestāžu darbība, kas rezultējās ar pagrīdes organizāciju likvidāciju un dalībnieku arestiem. Tās augstākais programmatiskais mērķis - Latvijas neatkarības atjaunošana un totalitārās okupācijas sistēmas gāšana – netika sasniegts.

Lai gan jaunatnes pretošanās kustība cieta neveiksmi, tomēr tā spilgti parāda, ka zaudēt neatkarību vēl nenozīmē samierināties. Jaunatnes pretošanās, neapšaubāmi, ir “nozīmīga lappuse” Latvijas vēsturē, kas ļauj kļūdēt latviešu nācijas kā upura tēlu. To spilgti apliecina arī Bruno Juvoiša¹⁶⁶ paustie vārdi: *“Tā vai citādi jaunatne tomēr ir iespaidojusi visu mūsu tautas ceļu uz neatkarības atjaunošanu un, uz nācijas altāra jaunību un saturīgāko dzīves daļu upurēdama, pienesusi savu artavu Latvijas neatkarības atdzimšanai.”*¹⁶⁷

¹⁶⁶ Bruno Juvoišs – pretpadomju dalībnieks, kurš 1963. gada 5. decembrī Rīgas radiotornī uzvilka Latvijas sarkanbaltsarkano karogu

¹⁶⁷ Juvoišs, Bruno. *“Mans karoga stāsts”*, Gunāra Astras piemiņas fonda izdevums, atbildīgais redaktors Austris Grasis, 2015, 79. lpp

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

LVA- Latvijas Valsts arhīvs

Avoti

LVA

1. 1986.f., 1.apr., P - 10774.1.(Latvijas Nacionālās Jaunatnes Apvienības krimināllieta)
2. 1986.f., 1.apr., 15454.1. (Brīvās Latvijas Jauno partizānu organizācijas krimināllieta)
3. PA-101.f., 1.apr., 213.l., 6.lpp.(Latvijas Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja. Pārskats par jaunatnes vecuma skolēniem komjaunatnes organizācijās 1945.gadā.)
4. LVA, 1340.f., 20.apr., 21.l., 6.lpp.(LVU 1944./1945.g. atskaite)
5. LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. 1., 4. sēj., 1.-10. lpp. (Latvijas Nacionālās Jaunatnes Apvienības statūti)
6. 1986. f., 2. apr., P-10774. 1., 9. sēj.; 1. sēj., 48. lpp. (P.Supes vēstule Valērijai Bratuškinai)
7. 1986.f., 2.apr., P-10774.1., 9.sēj., 78.-80.lpp.(P.Supes vēstule Margaritai Bratuškai)
8. 1986.f., 1.apr., P – 10774.1., 10.sēj., 3.-6.lpp.(Z.Burkas vēstule Z.Gerķei)
9. 1986.f., 2.apr., P- 10774.1., 10.sēj., 16.-18. lpp.(I.Ašmes vēstule Z.Burkai)
10. LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. 1., 9. sēj., 99. lpp. (P.Supes uzskums, kas nodots Viļakas un Balvu jauniešiem pavairošanai un izplatīšanai)
11. 1986.f., 1.apr., 25721.l., 1.sēj., 54.lpp.(jaunatnes organizācijas “Viesturieši” uzskums)

Atmiņas

- **Latvijas Okupācijas muzeja audiovizuālo liecību krātuve**

1. Antoņina Bratuška. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/23)
2. Margarita Bratuškina. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/22)
3. Jāzeps Dvinskis. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/986)
4. Leontīna Bordāne. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/973)
5. Zenta Gerķe. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/276)
6. Zenta Burka. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/304)
7. Nikolajs Barkāns. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/230)
8. Roberts Sprukulis. Okupācijas Muzeja Videoliecību krājums (OMF 2300/1551)

- **Balvu Valsts ģimnāzijas muzejs**

1. ŠAICĀNE, I. *Jauniešu nacionālās organizācijas Viļakas (Abrenes) apriņķī 1945.gadā: Jaunieši stāsta pēc 60 gadiem.* 2006, 66 lpp.
2. ŠAICĀNE, I. *Mazliet par dzīvi...20.gadsimtā Latvijā un ne tikai: Jāņa Bluča atmiņās.* 2014, 52 lpp.

Prese

1. *Abrenes apriņķa skolu direktoru sanāksme.* In: Latgales Zemnieks, 17.05.1945. Nr.11.
2. *Avīzi jaunatnes masām.* In: Padomju Jaunatne, 15.02.1945. Nr.21.
3. BEĻIKOVS, N. *Lai saites ar jaunatni kļūst ciešākas.* In: Padomju Jaunatne, 03.06.1946. Nr.107.
4. DZĒRVE, P. *Par dažiem trūkumiem skolu jaunatnes nacionālajā audzināšanā.* In: Cīņa, 21.08.1946. Nr.97.
5. EIDUSS, Z. *Kur slēpjas vaina?* In: Padomju Jaunatne, 03.06.1946. Nr. 107.
6. *Jaunatnes audzināšana-svarīgākais komjaunatnes organizāciju uzdevums. Viļakas apriņķī šis darbs atstāts novārtā.* In: Padomju Jaunatne, 03.06.1946. Nr.107.
7. *Jaunatnes iesaistīšana komjaunatnes rindās.* In: Cīņa, 06.02.1945. Nr.30.
8. KRASIŅA, A. *Par daiļuma izjūtas audzināšanu.* In: Padomju Jaunatne, 28.10.1945. Nr. 130
9. Latvijas PSR inteliģences pirmais kongress. *Inteliģences uzdevumi cīņā ar latviešu buržuāzisko nacionālismu.* LK(b)P sekretāra A.Pelšes runa. In: Padomju Jaunatne, 24.03.1945. Nr.37
10. *Mūsu jaunatnes politiskā audzināšana.* In: Cīņa, 08.10.1946. Nr.235.
11. OSIS, A. *LĻKJS Viļakas apriņķa komitejas III plēnums.* In: Latgales Zemnieks, 31.08.1946. Nr. 71.
12. *Par uzdevumiem skolu sagatavošanā jaunajam mācību gadam.* In: Padomju Jaunatne, 19.0.1945. Nr.75.
13. PELŠE, A. *Latviešu vāciskie nacionālisti- latvju tautas nīknākie ienaidnieki.* In: Cīņa, 06.01.1945. Nr. 4.
14. PURS, L. *Jāuzlabo komjaunatnes darbs skolās.* In: Cīņa, 26.01.1945. Nr.21.
15. SAKSE, A. *Kādu ceļu iet jaunatnei?* In: Padomju Jaunatne, 04.10.1945. Nr. 120
16. SKALBERGS, A. *Jaunatnes nacionālā pretošanās kustība Latvijā.* In: Daugavas Vanagu Mēnešraksts. 01.07.2005.Nr.3

17. STRAZDIŅŠ, K. *Padomju skolotāja goda pilnais un cēlais uzdevums*. In: Padomju Latvijas Skola, 01.09.1945. Nr.7.
18. *Trūkumi komjaunatnes darbā*. In: Cīņa, 06.02.1945. Nr.30.
19. *Vairāk literatūras darbu jaunatnei*. In: Padomju Jaunatne, 28.07.1945. Nr. 91.
20. VILCIŅŠ, T. *Jāņa Endzelīna sarakste ar represētajiem filologiem*. In: Karogs, 01.03.1990. Nr.3.

Literatūra

• Zinātniskā literatūra

1. BLEIERE, D., BUTULIS, I., FELDMANIS, I. u.c. *Latvijas vēsture: 20.gadsimts*. Rīga: Jumava, 2005, 329.-336.lpp.
2. DREIMANE, INESE. Nacionālie partizāni Ziemeļlatgales iedzīvotāju atmiņās. *Vēsturnieku komisijas raksti, 17. sēj.*: Nacionālā pretošanās komunistiskajiem režīmiem Austrumeiropā pēc Otrā pasaules kara. 2007, 178. – 188. lpp.
3. IRBE, S. *Maģistra darbs: “Politiski motivēta biedra izslēgšana no Latvijas Ļeņina komunistiskās jaunatnes savienības”*, Rīga: LU Vēstures un filozofijas fakultāte, 2020.
4. KRAMIŅŠ, G. *Jauniešu pretestības kustība okupācijas varai Latvijā 1944.-1962*. Latviešu karavīrs vēsturiskā skatījumā. Rīga: Latvijas virsnieku apvienība, 2009, 82.-102.lpp.
5. MAKSIMOVA, L. *Viļaka un tās ļaudis gadsimtu ceļos*. Rēzekne: Latgales kultūras centra izdevniecība, 2005, 175 lpp.
6. NEIBURGS, U. *Draudu un cerību lokā. Latvijas pretošanās kustība un Rietumu sabiedrotie (1941-1945)*. Rīga: Mansards, 2017, 448 lpp.
7. ROTBAHA, K. “Latvju Nacionālās Jaunatnes Apvienības Valkas grupa(1945)Atmiņu mantojums”, *VDK izpētes komisijas raksti. 1. sēj.* Rīga: LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, 2015, 42 lpp.
8. SHARP, GENE. *How Nonviolent Struggle works?* The Albert Einstein Institution, 2013. Pieejams: <https://www.mkgandhi.org/ebks/How-Nonviolent-Struggle-Works.pdf> [skatīts 10.05.2023.]
9. SKALBERGS, A. *Cerība un spīts// Ar ticību Latvijas saulei*. Rīga, 1999, 80.-83.lpp.
10. Strods, H. *Latvijas nacionālo partizānu karš: Dokumenti un materiāli 1944-1956*. Rīga: Preses nams, 1999, 176.-185.lpp.
11. STRODS, H. Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība (1944. gads – 50.gadu vidus). *Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 3.sēj.*: Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā. R., 2000, 592.-675.lpp.

12. STRODS, H. *Latvijas Valsts universitātes vēsture(1940-1990)*. Rīga, 1999, 433.-436.lpp.
Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/31862> [skatīts 12.05.2023.]
13. ŠAICĀNE, I. *Balvi – pilsēta ezeru krastos - vēstures lappusēs (1549-2009)*. Vītola izdevniecība, 2009, 228.-243.lpp.
14. ŠAICĀNE, I. *Balvi un blavenieši*. Rīga: Jumava, 2013, 310 lpp.
15. TURČINSKIS, Z. *Latvijas Nacionālo partizānu apvienības izveidošanās un darbība Stompaku periodā (1944. gada oktobris-1945. gada marts)*, Okupācijas režīmi Latvijā 1940.-1959. gadā, Latvijas Vēsturnieku komisijas 2002. gada pētījumi, 10.sēj., 2.izd., Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 433.-482.lpp.
16. TURČINSKIS, Z. *Ziemeļlatgales “Neatkarības vienība” Pretošanās padomju okupācijai 1946.-1954.gads*. Rīga: Latvijas mediji, 2021, 576 lpp.
17. VĒKŠĒJA, R. *Kursa darbs: “Jaunatnes pretošanās organizācijas “Latgales Vanagi” darbība(1947-1949).”* Rīga: LU Vēstures un filozofijas fakultāte, 2021, 30lpp.
18. VILCIŅŠ, T. *Skolu jaunatne nacionālajā cīņā(1940-1941)*. Rīga: Latvijas Valsts arhīvs, 1997, 78 lpp.

- **Uzziņu literatūra**

1. GRĪSLE, R. *Margarita Bratuška*. Enciklopēdija Timenote.info. Pieejams: <https://timenote.info/lv/Margarita-Bratuska> (skatīts 01.05.2023)
2. IESALNIEKS, I. *Jaunatnes pretestības kustība padomju okupācijas laikā*. Referāts-runa konferencē 2007. gada 16. jūnijā Kara muzejā. Pieejams: <http://www.okupacijasupuri.lv/zkonf/jaunatneskustiba.html> (skatīts 28.04.2023.)
3. RATNIEKS, R. *Pēteris Supe*. In: Ščerbinskis, Valters (red.). Enciklopēdija, Rīga: 2023. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/168967-P%C4%93teris-Supe> (skat. 04.05.2023)
4. RATNIEKS, R. *Stompaku kauja*. In: Ščerbinskis, Valters (red.). Enciklopēdija, Rīga: 2023. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/123428-Stompaku-kauja> (skatīts 04.05.2023)
5. TURČINSKIS, Z. *Stompaku kauja 1945. gada 2.martā*. In: Sargs.lv. 12.04.2016. Pieejams: <https://www.sargs.lv/lv/otrais-pasaules-kars/2016-04-12/stompaku-kauja-1945-gada-2-marta> (skatīts 04.05.2023.)
6. TURČINSKIS, Z., SPRŪDE, V., BEBRE, L. *Pēteris Supe- Latvijas nacionālo partizānu apvienības dibināšanas iniciators*. In: Militārais mantojums. Pieejams: <https://militaryheritagetourism.info/lv/military/stories/view/161?1> (skatīts 05.05.2023.)

7. Festivāla "Lampa" saruna "Jaunieši nacionālajā pretošanās kustībā: kāpēc mums nozīmīga viņu pieredze?" Vada: Elīna Kalniņa. Piedalās: vēsturniece Inese Dreimane, skautu un gaidu pulciņa vadītājs Krišjānis Pundurs, lielgaida Karlīne Latsone. In: festivalslampa.lv. 01.07.2022. Pieejams: <https://festivalslampa.lv/lv/video-arhivs/1775#archive> (skatīts 07.05.2023.)
8. SILS, KĀRLIS. *Aizsargi un vidusskolnieki- Latvijas cerība 1941. gadā?* In: ism.lv. 10.04.2019. Pieejams: <https://www.ism.lv/raksts/dzive--stils/vesture/aizsargi-un-vidusskolnieki--latvijas-ceriba-1941-gada.a315531/> (skatīts 09.05.2023.)
9. SPRŪDE, VIESTURS. *Gandrīz visi atbalstīja nacionālos partizānus*. In: la.lv. 03.03.2019. Pieejams: <https://www.la.lv/gandrizz-visi-atbalstija-partizanus> (skatīts 10.10.2023.)
10. *Latgales radio cikla "Mūsu pagātne līdzās: spēka avots vai skelets skapī" raidījums "Latgaliešu pretestība padomju okupācijai Ziemeļlatgalē"*. Raidījumu vada: Elīna Kalniņa. Piedalās: vēsturnieks Zigmārs Turčinskis, novadpētnieks Zigfrīds Berķis. In: Latgaliešu kultūras ziņu portāls lakyga.lv. 18.01.2017. Pieejams: <https://www.lakuga.lv/2017/01/26/nusaklausiradejiss-raidejumus-par-latgolys-viesturi-20-gs-40-g/> (skatīts 10.10.2023.)

PIELIKUMI

Pielikums Nr. 1. LNJA Balvu grupas vadītājas Z.Burkas vēstules Z.Gerķei. Lūgums sagādāt partizāniem nepieciešamos medikamentus.¹⁶⁸

Noraksts

Salmaņos, 1945. gada 26. jūlijā

Mīļā draudzenīt!

[..] Zentiņ, man būtu liels lūgums Tev. Mana māšele stipri sagrieza kāju, varbūt iespējams sameklēt kādus pārsienamos uz zāles, ļoti, ļoti lūdzu to visu mūsu lietas labā. Balvos ir maza aptieka, tur neko nevar dabūt.

Ja kaut ko dabū, tad nodod to Rīgā, Stabu ielā 23 – 3 I.Ašmes jaunkundzei, te bieži iegriežas balvenietis, un tā varēs atsūtīt man [..]

Lai gan esmu ļoti satriekta par pēdējiem notikumiem (R.V.¹⁶⁹- jūlijā krituši un ievainoti vairāki partizāni), tomēr cerības nezaudēšu. Visa dzīve vēl priekšā, gan jau būs labi.

Atceros dzejnieka vārdus: “Nebīsties, ja vētra zarus lauž, vēl paliek saknes, dzīvību kas pauž!”

Ar sirsniņu sveicienu, Zenta!

Salmaņos, 1945.gada 19.oktobrī

Mīļā Zentiņ!

[..] Nē, mēs, latgaļi, cīnīsimies līdz pēdējam, un mēs ticam uzvarai. Tie, kas iet savu ceļu nešaubīdamies, mērķi sasniegs. [..]

Ceru nokļūt Rīgā šī mēneša beigās vai novembra sākumā. Daudz kas ir meklējams un gādājams. Nav mums tikai daži, kuri jāapgādā, bet ir simtiem, katram tāpat kāda vajadzība.[..]

Uz redzēšanos Rīgā.

Raksti man caur puķēm!

Ar mīļu sveicienu, Zenta

¹⁶⁸ LVA, 1986.f., 1.apr., 15454.l., 10.sēj., 3.-6.lpp.

¹⁶⁹ Autores komentārs

Pielikums Nr. 2. Skolotājas Irmes Išmes vēstule bijušajai audzēknei Zentai Burkai.¹⁷⁰

Noraksts

Rīgā, 1945. gada 28.oktobrī

Mīļā Zenta!

Sirsnīgs paldies par vēstuli un dažādām ziņām. Prieks dzirdēt, ka ir vēl kādi, kam ir mērķi un ideāli acu priekšā un kas par tiem stāv un krīt. Bet tomēr ir jāpasaka te arī savs bet. Viss ir jādara apsvērti un ar prātu. Nedrīkst pārsteigties. Un arī mums ir jāievēro "lielā politika", jo mēs esam vieni par mazu, lai kaut ko uzburtu.

Un man šķiet, ka notikumi tagad briest pasaules apjomā. Vai nu tas būs pagrieziena uz labo vai uz vēl sliktāko pusi, to zina tikai Dievs.

Mēs Rīgā ceram un gaidām tomēr vēl kaut ko labu. Bet ir cilvēki, kas ņemas pierādīt pretējo. Un tik sirsnīgi ticēt es vairs nevaru. Tiešām ir grūti atrast pieturas punktu, jo viss ir pretrunīgs. Un arī pati ikdienas dzīve liekam tiešām neizturama. Bail domāt, ja vēl ilgi tā jādzīvo, jo grūti ir savaldīties, redzot un dzirdot visu, kas notiek apkārt. [..]

Sirsnīgi sveicieni un visa laba vēlējumi Jums visiem. Lai Dievs Tev, Zentuk, palīdz sāktu turpināt, izturēt un sekmes piedzīvot!

Tava bijusī audzinātāja.

P.S. Savus mīļos bērnus es uzrunāju ar Tu, jo tā man viņi liekas tuvāki. Ceru, ka man šīs tiesības nebūs liegtas.

¹⁷⁰ LVA, 1986.f., 2.apr., P- 10774.1., 10.sēj., 16.lpp.

Pielikums Nr.3. Pretpadomju uzsaukums, kas bija saņemts no partizānu komandiera Pētera Supes un kas nodots Balvu un Viļakas jauniešiem pavairošanai un izplatīšanai.¹⁷¹

Noraksts

“Māras zemes iedzīvotāji!

Jūs ar nepacietību gaidāt brīvību. Gaidāt, kad boļševiku varmācīgais verdzības jūgs nokritīs no Jūsu pleciem. [..]

Latvju tauta un viņas partizāni, esiet pacietīgi! Neticiet boļševiku miermīlībai, neklausieties viņu “saldajos” vārdos un “vilinošajos” viltus solījumos, bet palieciet savās vietās un gaidiet “Brīvās latvju tautas pārstāvniecības” norādījumus. Tuvākā nākotne rādīs, vai latvju tauta pakļausies boļševikiem un ies bojā vai pārbaudījumu laiku izturēs un dzīvos mūžīgi.

Dievs svētī Latviju! ”

¹⁷¹ LVA, 1986. f., 2. apr., P-10774. l., 9. sēj., 99. lpp.

Pielikums Nr. 4. Margaritas Bratuškas sarakste ar Jāni Endzelīnu.¹⁷²

Noraksts

1947. gada 9.novembrī

Augsti godājamais profesora kungs!

Šoreiz Jūs sveicinu no Himalaju kalniem. [...] manā dzīvē liela pārmaiņas: esam izbraukušas 5 latvietes no 11.saimniecības un esam atvestas uz Mongolijas pierobežu, Naušku staciju. Pirms sēdināja vilcienā, atņēma grāmatas(visas!), papīrus, vēstules.

Un te mūsu darbs ir izlādēt vagonus. Parasti darbā ejam ar gaismiņu un atgriezamies jau lielā tumsā. Barakā uguns nav. Dzīve primitīva, nav laika pat nomazgāties, aplāpīties. Guļam savos kankariņos un gan nomodā, gan miegā sapņojam par dzimteni. Ne vēsts no tādas dzīves, kāda bija 11. saimniecībā. Bet garā cenšamies saturēt to pašu ticību labajam, optimismu, kāds mūs uzturējis stiprus un gaišus visu šo laiku. [...]

Ar mīļiem sveicieniem,

Jūsu M.Bratuškina

Magadanā, soda nometnē

1952. gada 3. augustā

Mīļlais profesora kungs!

Pat Klusā okeāna piekrastē Jūs sameklējāt izklīdušos, lai dotu spēku vēl pēdējā cēlienā[...]. Pirms Jāņiem saņēmu latviešu valodas gramatiku, kas kopā ar Baltu valodas skaņām un formām ir manas otras šejienes bibliotēkas pamats (pirmā 47. gadā bija jāpamet kāda dzelzceļa malā).

Savādi, ka Jūs februārī rakstāt par ziemas sākumu. Mēs to sāksim gaidīt pēc mēneša(50. gadā sniegs uzkrīta 1. septembrī un vairs nenokusa). Un kalnu virsotņu gravās sniegs gulēja vēl pēc Jāņiem. Nu mēs jau esam vairāk uz ziemeļiem un 2 km virs jūras līmeņa. Daba nabaga: apkārt plikās kalnu virsotnes, pa kurām rāpo punduru priedītes un kuru piekāpjēs sīki bērziņi un skujmeži. Tikai brūkleņu un zīleņu pilnas visas malas.

Pati jūtos vēl fiziski un arī garīgi stipra, ceru izturēt un vēl strādāt dzimtenē, jo dzimtene diezgan devusi garīgā spēka, lai izturētu[...].

Sveicinot un cienot

Jūsu M.Bratuška

¹⁷² VILCIŅŠ, T. *Jāņa Endzelīna sarakste ar represētajiem filologiem*. In: Karogs, 01.03.1990. Nr.3.

Pagājuši vēl vairāki gadi, un vēstule profesoram ceļojusi jau no Omskas apgabala Poltavkas rajona, kur specnometinājumā atradās Bratuškinu ģimene.¹⁷³

Noraksts

1957. gada 16. februārī

Mīlais profesora kungs!

Lai ļauj Dievs Jums vēl ilgi rītos darbam acis vērt.

Atceroties šo dienu pirms četrpadsmit gadiem (T.V.¹⁷⁴- domāts J. Endzelīna 70 gadu jubilejas sarīkojums LU lielajā aulā 1943. gadā, kurā piedalījies arī M.Bratuškina), gribas noliekt galvu Jūsu priekšā, Jūs sveicot, un izlūgties no Dieva Jums veselību, spirtumu, spēku un možu garu.

Vienu daļu jau esat sagaidījuši atgriežamies – austrumu ceļotājus. Bet no rietumiem vai sagaidīsiet šogad? No austrumiem atnāca tukšām rokām, atnesa tik savas dzīvības, kas spēja, un degošas sirdis; rietumniekiem būs zinātņu pūri līdz, un tādēļ, jo vairāk tos gribas sagaidīt.

Marta pirmajā pusē ceru ierasties dzimtenē. Esmu nolēmusi tad arī Jūs apciemot (T.V.-vēstules autore ieradās pie J.Endzelīna aprīlī). Domāju, ka Jūs pārāk netraucēšu.

Dziļā cieņā Jūsu,

M.Bratuška

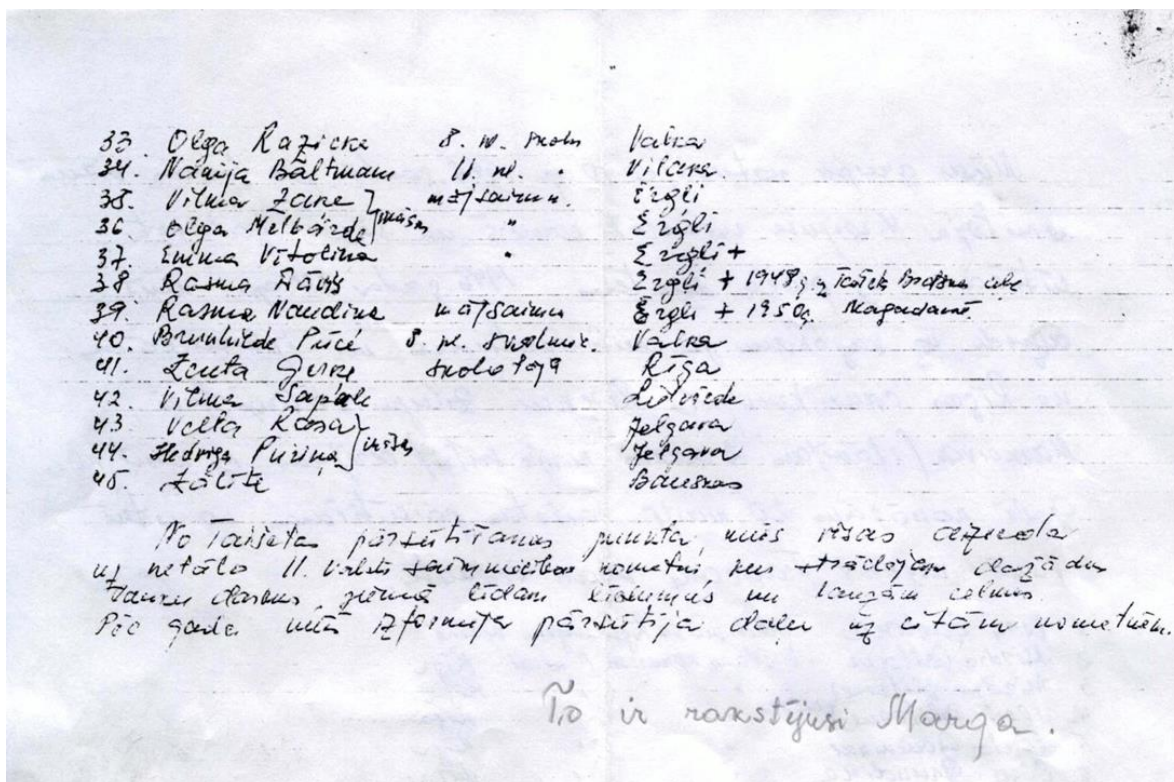
¹⁷³ VILCIŅŠ, T. *Jāņa Endzelīna sarakste ar represētajiem filologiem*. In: Karogs, 01.03.1990. Nr.3.

¹⁷⁴ Raksta autora T.Vilciņa komentārs/ atsauce

Pielikums Nr.5. : Margaritas Bratuškas sastādītais LNJA dalībnieku saraksts (Balvu Valsts ģimnāzijas muzeja krājums)

Mūsu grupu notiesāja 10. apr. 1946. gadā, pēc Lielās vīrus
 iznīcīgo 4. vīrusa notiesātā komandā un sāka gatavot
 ietilpīgu uz plašo dzelzceļu 1946. gada 24. apr. un
 aizveda uz vagoniem pie ceturksētkurme un izbrauca
 no Rīgas caur Krasnojarsku, Krasnojarsku, Ziemeļi - Vēlīni, Luki,
 Maskava (stāvējam 2 dienas - maģi) un cerjām uz kaut ko...
 Gādā notiesāt 20. maģi. Tādēļ tas pārsūtīšanas uomešu.
 Vienā vagonā bija mūsu vīrusi.

1. Vera Elišona - med. māsa Rīgā vagonā notiesātā
2. Milda Čaļāne - I. Oļāna komandā 11. maģi Rīgā
3. Mirdza Bēlīte med. māsa " " Rīgā
4. Jēka Bēlīte " " Rīgā
5. Lēta Gauriņa " " Rīgā
6. Oļga Grundīna " " Rīgā
7. Anne Pēma - angļu val. skolotāja Rīgā + 1948. g. jūl. Tārtos
8. Laine Pēma - angļu val. skolotāja Rīgā
9. Aīze Kalme - med. māsa (15. diena) Rīgā
10. Velta Lāzma - med. māsa no mēģinājuma Rīgā
11. Mārga Bratuška - Līd skolotāja Rīgā
12. Antonija Bratuška - māsa Vilnē 11. maģi un Vilnē
13. Jāņa Kozlova " " Vilnē
14. Staša Saitāne " " Vilnē
15. Elīna Maģa " " Vilnē +
16. Anastasja Spruģe " " Vilnē
17. Konstāns Spruģe " " Vilnē
18. Antonija Kozlova " " Vilnē
19. Anni Kozlova " " Vilnē
20. Elza Koka " " Vilnē
21. Leontīna Borodina " " Vilnē
22. Terēze Franke " " Vilnē +
23. Anni Vaneča - mēģinājuma Vilnē
24. Anni Rūsiņa " " Vilnē
25. Lūcija Saitāne - skolotāja Balvi
26. Antonija Būsi " " Balvi
27. Lēta Burka " " Balvi
28. Ina Gaiģe - aptiekas darbiniece Balvi
29. Milda Spruģe " " Balvi
30. Lūcija Pele - skolotāja Valke
31. Lilijs Plotnics - B. p. skolotāja Valke
32. Velta Lāzma " " Valke

Pielikums Nr.6. Brīvās Latvijas jauno partizānu organizācijas dalībnieku saraksts¹⁷⁵

Vārds, Uzvārds	Segvārds	Dzimšanas gads	Izglītība(klase, kurā mācījies aresta brīdī)	Apsūdzība
Roberts Sprukulis	Romāns	1927.g.	9.klase	<ul style="list-style-type: none"> Jaunatnes pretošanās organizācijas vadītājs; Pavairoja vairāk nekā 200 pretpadomju lapiņas un ar savas jauniešu grupas palīdzību tās izplatīja iedzīvotāju vidū; Ar klasesbiedra Antona Strapcāna atbalstu nodibināja sakarus ar partizānu komandieri Pēteri Supi, kurš sniedzis gan mutiskus, gan rakstiskus norādījumus, kā labāk veikt pretošanās darbu padomju varas iestādēm.

¹⁷⁵ LVA, 1986.f., 1.apr., 15454.1.

Ādolfs Jeromāns	Ziemeļis	1927.g.	7.klase	<ul style="list-style-type: none"> • Bija organizācijas vadītāja vietnieks, aktīvs sapulču dalībnieks, izplatīja pretpadomju skrejlapas. • Apsūdzēts dzimtenes nodevībā, par piedalīšanos pretpadomju organizācijā:
Antons Strapcāns	Vītols	1927.g.	10.klase	<ul style="list-style-type: none"> • Apsūdzēts dzimtenes nodevībā, par iesaistīšanos kontrevolucionārā organizācijā: bija aktīvs tās dalībnieks, uzturējis sakarus ar partizānu komandieri Pēteri Supi.
Marjans Dadžāns	Vilnis	1927.g.	10.klase	<ul style="list-style-type: none"> • Bija pretpadomju organizācijas biedrs, tās aktīvs loceklis • piedalījās sapulcēs un izplatīja pretpadomju lapiņas.
Anelija Bukovska	-----	1924.g.	11.klase	<ul style="list-style-type: none"> • 1945.gada maijā nodibinājusi sakarus ar pretpadomju organizāciju, tās vadītāju (brālēnu Robertu Sprukuli) • Par organizāciju nav ziņojusi padomju varas pārstāvjiem
Jāzeprs Prancāns	-----	1927.g.	7.klase	<ul style="list-style-type: none"> • Izplatīja pretpadomju skrejlapas • Nodibināja sakarus ar pretpadomju organizāciju
Jānis Skotka	-----	1927.g.	4.klase	<ul style="list-style-type: none"> • 1945.g. nodibinājis sakarus ar jauniešu pretpadomju organizāciju
Francis Strupka	-----	1927.g.	6.klase	<ul style="list-style-type: none"> • Nodarbojies ar pretpadomju aģitāciju un izplatījis skrejlapas • Uzturējis sakarus ar partizānu komandieri Pēteri Supi.

Pielikums Nr.7. LNJA Viļakas nodaļas dalībnieku saraksts(sastādīts, izmantojot LVA 1986.fonda krimināllietas)¹⁷⁶

Vārds, uzvārds	Dzimšanas gads	Izglītība(klase, kurā mācījās aresta brīdī/ Viļakas vidusskolas absolvēšanas gads)
Jānis Cercins	1920	1942
Margarita Bratuška	1921	1939
Zinaīda Kozlovska	1925	1945
Marija Slišāne	1925	
Antoņina Korņejeva	1926	
Elza Koka	1928	10.klase
Laimonis Junga	1930	9.klase
Helēna Keiša	1926	11.klase
Antoņina Bratuškina	1926	
Ausma Mūrniece	1928	
Leontīne Bordāne	1928	
Jāzeps Mekšs	1928	
Nanija Baltmane	1927	
Pēteris Čugurs	1927	
Terēze Ivanovska	1928	
Anna Andrejeva	1926	
Jadviga Kozlovska	1925	12.klase
Jāzeps Dvinskis	1927	
Anastasija Sprukule	1926	
Staņislava Šaicāne	1925	
Ņina Burlacāne	1927	
Konstancija Sprukule	1926	
Leonards Oleksāns	1927	
Anele Kokoreviča	1926	Pamatskolas
Staņislavs Zondaks	1927	

¹⁷⁶ 1986.f., 1.apr., P - 10774.l.

Pielikums Nr.8. LNJA Viļakas nodaļas - dalībnieku fotogrāfijas (Balvu Valsts ģimnāzijas muzeja krājums)

Roberts Sprukulis

Margarita Bratuška

Antoņina Bratuškina

Ausma Mūrniece

Jāzeps Dvinskis

Konstancija Sprukule

Staņislava Šaicāne un Jadviga Kozlovska

Pēteris Čugurs

Leonards Oleksāns

Laimonis Junga

Jānis Cercins

Pielikums Nr.9. LNJA Balvu grupas – dalībnieku un atbalstītāju fotogrāfijas (Balvu Valsts ģimnāzijas muzeja krājums)

Arvīds Bērziņš

Nikolajs Barkāns

Ina Gaigala

Lūcijas Sarkane

Zenta Burka ar meitu Sibīrijā

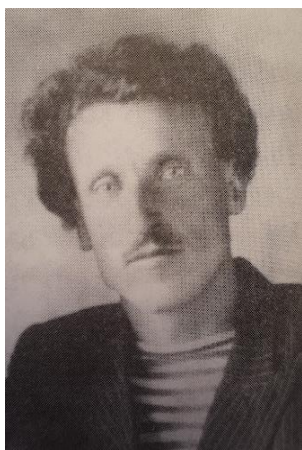
Nellija Zimze

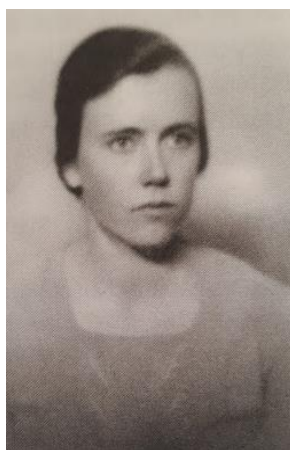
Jānis Teibe

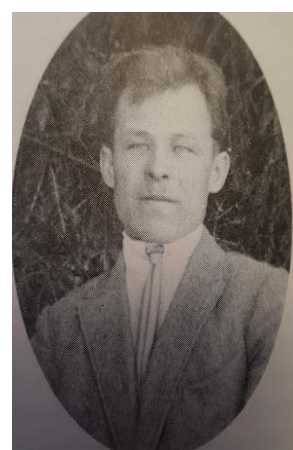
Jānis Blučs ar sievu un meitu Sibīrijā

Artūrs Ambarovs

Irme Ašme

Pāvels Salmanis

Bakalaura darbs “Jaunatnes nevardarbīgā pretošanās Latvijā 1945. gadā: Viļakas un Balvu skolu jauniešu pretošanās organizāciju darbība” izstrādāts LU Vēstures un filozofijas fakultātē Vēstures un arheoloģijas nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst ar elektronisko parakstu parakstītajai darba versijai.

Autors: Renāte Vēkšēja/ paraksts /25.05.2023.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____ docents Dr.hist. Jānis Ķeruss, paraksts 25.05.2023.

Recenzents: _____ Mg. Reinis Ratnieks

Darbs iesniegts Vēstures un filozofijas fakultātē:

Studiju metodiķe _____ Sigita Šnē

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____. prot. Nr. _____, vērtējums _____

Komisijas sekretārs _____ lekt. E.Guščika